

PRIPOMBE NA PREDLOG ZAKONA O VAROVANJU KULTURNE DEDIŠČINE (ZVKD-2)

Ministrstvo za kulturo je 22. 12. 2024 poslalo v javno obravnavo osnutek ZVKD-2. Ker gre za krovni državni dokument, ki bo v naslednjem obdobju določal osnovne pogoje varstva kulturne dediščine v Sloveniji, smo se na osnutek odzvali tudi v skupini heritologov. Obravnavali smo ga s teoretičnih stališč in z vidika mednarodnih in evropskih varstvenih standardov ter veljavne slovenske zakonodaje.

Pri obravnavi predloga smo se oprli na heritološko in muzeološko teorijo. Upoštevali smo holistični koncept dediščine kot celote narave in kulture ter kot družbeno vrednoto življenjskega okolja. Upoštevali smo potrebe sodobne družbe, kjer je dediščina temeljno identitetno, izobraževalno, kulturno in razvojno-gospodarsko bogastvo. V skladu z naštetim smo upoštevali, da mora zakon zagotavljati varstvo dediščine na vključujoč in participativen način, ki vsakomur omogoča v polnosti uživati z Ustavo in mednarodnim pravnim redom zagotovljene pravice do dediščine. Samo tako lahko dediščina postane družbena vrednota, ki jo s skupnim prizadevanjem ohranjamo za prihodnost. V ta namen mora zakon predvideti medsebojno povezovanje: sektorsko in med-ustanovno (to je med zavodi, muzeji, knjižnicami, arhivi). Vključevati mora zasebne zbirke in zbiralce. V skladu s sodobnim muzeološkim konceptom muzealnosti mora omogočiti muzejem raziskovanje izvirnega dediščinskega prostora in varovanje kolektivnega spomina.

Naše stališče je, da mora zakon zagotavljati pogoje za bolj učinkovito varstvo dediščine, olajšati delovanje ustanov, jih povezati in pospešiti vključevanje javnosti, kar naj pripomore k bolj povezani, demokratični družbi.

Pripombe, argumentirane s pomočjo teoretičnih in pravnih ter etičnih stališč, je skupina vložila na portal e-Demokracija 31. januarja 2025.

Skupino sestavljajo študentke in študentje Interdisciplinarnega doktorskega študijskega programa Humanistika in družboslovje (HiD UL), področje heritologija, Nina Sotelšek, Jana Puhar, Lucija Perko, Matjaž Koman in Rok Humerca pod vodstvom svojih mentoric doc. dr. Jelke Pirkovič in doc. ddr. Verene Perko, v skupini sodelujeta tudi dr. Karla Oder in mag. Borut Rovšnik.

Uvodne pripombe

Ob pozornem branju predloženega osnutka ZVKD-2, s primerjanjem z veljavnim ZVKD-1, z analizo osnutka zakona v luči mednarodnih in nacionalnih normativnih podlag ter z opiranjem na dediščinsko, heritološko in muzeološko teorijo ter doktrino, smo prišli do naslednjih zaključkov: **Predlog je pripravljen nestrokovno, eklektično in površno brez končnega pregleda in vsebinskega ter terminološkega poenotenja. Vsebina predloga, ki je razdeljena v IVX poglavij in 220. členov, ne prinaša nikakršne poenostavitve, kot predlagatelj zatrjuje v uvodu, prej nasprotno. Zaključek utemeljujemo na ugotovitvah:**

a) Splošne pripombe:

1. **Naslov predloga ZVKD-2:** Predlagatelj nepremišljeno spreminja naslov zakona. »**Varstvo dediščine**« je strokovni termin, ki se skladno s strokovnim konsenzom uporablja v mednarodnih konvencijah in listinah, zato je nadomeščanje z izrazom varovanje neustrezno. (primerjaj: Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine, Mednarodne listine in dokumenti / ICOMOS / DOKTRINA 1 in 2). Samo pri prevodu Unesco konvencije o nesnovni dediščine je uporabljen termin »varovanje«.
2. Predlog ZVKD-2 je strukturiran kaotično, branje še otežujejo povezave na posamezne člene, ki velikokrat navajajo napačne številke členov (kar je očitno posledica dodatnega spreminjanja njihovega zaporedja). Predlog nomotehnično ni urejen, termini niso dorečeni. Celota je nefunkcionalna.
3. Tekst ni poenoten, terminološko ni usklajen; uvajajo se termini, ki niso pojasnjeni v čl. 4 in pogosta je raba napačnih terminov, kot na primer vrednost namesto vrednota. **Vrednota je etična kategorija, lastnost dobrega, vrednost je računovodska kategorija, vezana na ceno pri menjavi blaga in storitev, napotuje na instrumentalizacijo in odnosno vrednost nečesa.** Napačno je rabljen tudi termin **varovanje**, namesto **varstvo**, ki je široko uporabljen termin pri slovenskih prevodih mednarodnih konvencij, priporočil in listin.
4. **Ocena stanja:** Trditev da "predstavlja dediščina dinamično gibalno pripadnosti, saj spodbuja skupne vrednote, vključenost, medkulturni dialog in občutek skupnosti" ne drži, ker ne spodbuja občutek skupnosti temveč gradi/tvori skupnost.
5. **Razlogi za sprejem zakona:** Pripravljalci zakona se lotevajo »Izzivov in sprememb v sodobnem času« tudi tako, da "bo Slovenija spodbujala raziskave za spremljanje vplivov podnebnih sprememb na dediščinske skupnosti in raziskave preventivnih ter zaščitnih konservatorskih postopkov ohranjanja dediščine.« Termin »**dediščinska skupnost**«, ki ga uvaja oz. definira Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (Faro, 2005) se pojavi zgolj na tem mestu. Uveljavljen termin za posameznike, ki cenijo posamezne vidike dediščine ter jih želijo z javnim delovanjem ohraniti in prenašati prihodnjim rodovom, bi v sodobni zakonodaji varstva kulturne dediščine veljalo spremljati tudi z drugih vidikov, ne le v povezavi z vplivi podnebnih sprememb.
6. V nadaljevanju zakon navaja "Kot izhaja iz Resolucije o DPSS, bo (na tem področju) ključna identifikacija in digitalizacija ogrožene dediščine" in se sklicuje na Resolucijo o DPSS "nazadnje s tem v zvezi omenja tudi prizadevanje za zagotovitev finančnih spodbud za prenovu stavbne dediščine in dajanje prednosti prenovi pred novogradnjo". V tem delu, bi se lahko navezali na sodobne principe ohranjanja kulturne dediščine oz. "prilagojene

ponovne uporabe kulturne dediščine“, kot princip ravnanja s starimi in dotrajanimi stavbami ali stavbami, katerih prvotni namen v sodobnosti nima več mesta oziroma se za to, za kar so bile zgrajene, ne morejo ali ne želijo več uporabljati.

7. **Javna korist** (čl. 7) in **javni interes** (čl. 6) sta v predlogu ZVKD-2 neustrezno opredeljena. Ustava RS in na tej podlagi sprejeti Stvarnopravni zakonik določata **obstoj javne koristi kot pogoj za omejitev stvarnih pravic**. Predlog ZVKD-2 najprej kot javni interes določa ukrepe varstva (od identificiranja dediščine do sodelovanja javnosti v zadevah varstva) in nato predmete javne koristi, ki so taksativno naštet (od spomenikov do nesnovne dediščine), na katerih je zaradi javne koristi možno odvzeti ali omejiti lastninsko pravico. Predmet javne koristi so spomeniki, izpuščene so arheološke ostaline, saj se v primerih odkritij arheoloških sledov ob gradnji lahko začasno zamrzne pravica do gradnje, ki jo investitorju daje gradbeno dovoljenje. Prav tako je ob identificiranju arheoloških ostalin na zasebnih zemljiščih (ki jih izvaja pooblaščen oseba) časovno omejena pravica do uživanja zasebne lastnine. Odvzem ali omejitev lastninske pravice na nesnovni dediščini pa je logični nesmisel, ker v teh primerih ne gre za stvarne pravice temveč za avtorske ali sorodne pravice, ki se urejajo na podlagi druge zakonodaje.
8. Nedopustno je tudi, da predlagatelj (torej MK) s predlogom ZVKD-2 prenaša nase oziroma na vsakokratnega ministra/ministrico pristojnost, ki jih imajo po veljavni ureditvi drugi nosilci oblasti na državni ali občinski ravni. Ministrstvo si celo pridržuje nekatere strokovne kompetence.
9. Pozitivna stran predloga ZVKD-2 je, da pripravljaivec ni upošteval predloga Skupnosti muzejev Slovenije o tem, da se sprejme poseben zakon o muzejih. Nostalgija po takšni ureditvi ima korenine v letu 1959 (Zakon o muzejih, Uradni list LRS, št. 32/59 in SRS, št. 11/65). Vse od leta 1981 se varstvo kulturne dediščine v muzejih in v prostoru ureja z enotnim zakonom, kar omogoča vsaj načelno povezovanje obeh področij v skupen sistem in dojemanje dediščine kot celote narave, kulture in družbenega okolja.
10. **Namesto da se pripravljaivec ukvarja s pripravo popolnoma spremenjenega Zakona o varstvu kulturne dediščine, opozarjamo na to, da država nima več veljavne strategije kulturne dediščine, kot to določa 73. člen veljavnega ZVKD-1. Tega ne more nadomestiti splošno in le na deklaratorno raven usmerjeni novi Nacionalni program za kulturo, kjer dediščina v vsebinskem pogledu ni obravnavana na način, kot to zahteva omenjeni člen veljavnega ZVKD-1.**
11. V različnih členih so v rabi različni **izrazi, posamezni členi in ukrepi si nasprotujejo**. Predlog predvideva spremenjeno definicijo **spomenika** in to tako, da se termin uporablja le za nepremično dediščino posebnega pomena, medtem ko naj bi bil ekvivalent spomenika pri premični dediščini nacionalno bogastvo. **Nacionalno bogastvo** naj bi bile vse v muzejih, arhivih in knjižnicah inventarizirane zbirke in predmeti (pri čemer je to omejeno na muzeje, vpisane v razvid), **arheološke najdbe** (ki jih čl. 4 omejuje le na strokovno identificirane najdbe) in **“pritikline spomenika”**, določene z njegovo razglasitvijo (čl. 37). Poleg **“nacionalnega bogastva”** čl. 38 omogoča še razglasitev zbirk in predmetov posebnega pomena (zunaj muzejev, vpisanih v razvid), pri čemer si MK pridržuje pravico strokovnega vrednotenja in hkrati pravico razglašanja (kar je v nasprotju z načelom podvajanja strokovnih in oblastnih funkcij).
12. V delih, ki obravnavajo nacionalno bogastvo predlog ZVKD-2 po nepotrebnem omejuje pomen tega pravnega instituta, kot ga določa pravni red EU glede vračanja predmetov kulturne dediščine znotraj EU in njihovega izvoza oziroma zunaj območja EU, kakor tudi mednarodne konvencije (UNESCO 1970 in UNIDROIT 2000), katerih podpisnica je Republika Slovenija.

13. Na področju arheologije je najbolj problematična definicija **arheološke najdbe**. Posledica tega bo, da ne bo več mogoče nepooblaščenega iskanja in odnašanja najb na terenu označevati kot "nedovoljene", ker pred odstranitvijo iz originalnega konteksta seveda še niso bile strokovno identificirane. Enako velja za preprečevanje nedovoljenega izvoza, trgovanja in zbiranja. Predlagatelj očitno dela usluge detektorašem in črnemu trgu zbiralcev in trgovcem.
14. Predlog ZVKD-2 določa le dve obliki **strokovne identifikacije** – ali odločbo ZVKDS po čl. 44 ali inventarizacijo v pristojnem muzeju. Pred tem nobene najdbe ni mogoče šteti za arheološko.
15. Prav tako **definicija arheološke najdbe** ni več časovno omejena na starost vsaj 100 let oziroma 50 let za najdbe iz časa druge svetovne vojne in povojnih pobojev in takšno strokovno in ideološko slepo pego opravičuje kot »neustrezno opredelitev pojmov« v veljavnem ZVKD-1.
16. Ni zagotovljena **nedeljivost arhiva arheološke raziskave**: ni dorečeno, kaj se dogaja z arhivom v času pred inventarizacijo, čigava last so v vmesnem času najdb (prej je bilo z državnim lastništvom zagotovljeno zakonsko varstvo najdb pod zemljo in v času njihovega odkritja, npr. na zemljišču, ki je v zasebni lasti). Posledično v skladu z ZVKD-2 ne bo možno uveljavljati kazenskega pregona npr. za uničenje arheološkega najdišča ali arhiva arheološke raziskave pred izdajo odločbe ali inventarizacijo, ker arheološke najdbe ne bodo imele statusa lastništva države. Kazenski pregon bo možen le na podlagi kazenske ovadbe lastnika zemljišča o morebitni škodi na zemljišču, ne pa o škodi na arheološki dediščini in njenem uničenju.
17. Nepregledna in zavajajoča je tudi zamenjava pojma arheološka dediščina z **arheološko ostalino**.
18. Če bo predlog ZVKD-2 sprejet, **arheološka dediščina ne bo več v ustrezno varovana v prostorskih aktih**. Veljavni ZVKD-1 v čl. 74 določa registrirana arheološka najdišča kot obvezno sestavino prostorskih aktov. Predlog ZVKD-2 (čl. 52) to nadomešča z neobvezujočo dikcijo, da se varstvo dediščine v planih zagotavlja "z upoštevanjem rezultatov raziskav arheoloških ostalin", pri čemer ni jasno, kdo te rezultate interpretira (verjetno arheologi - zasebniki, ki jih plačujejo investitorji) in kdo njihovo delo verificira (če sploh kdo).
19. Čl. 53, ki opredeljuje **obvezne sestavine prostorskih aktov pa arheološke sestavine kot dele kulturne dediščine v celoti opušča**, razen tistih, ki imajo status spomenika ali so posebej določene v aktih o varstvenih območjih (VOD). Ker gre v primerjavi z vpisom arheoloških najdišč v register pri razglašanju spomenikov in sprejemanju aktov o VOD za dolgotrajne postopke, bo posledica takšne spremembe bistveno poslabšala ali celo izničila preventivno varstvo arheološke dediščine v prostoru, kar hkrati pomeni tudi odstop o dosedanjih standardov varstva, kot jih predpisuje Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine, katere čl. 2 od države članice zahteva uporabo registra kot ključnega dela pravnega sistema varstva arheološke dediščine in sistem varstva obsega tudi varstvo v prostorskih planih.
20. Pripravljaec brez pojasnila **opušča določbo veljavnega ZVDK-1 57. člena (dokumentiranje premičnin z domnevo dediščine)**. Člen določa, da je obvezni del programov sanacije ali prestrukturiranja podjetij, ki se sofinancirajo iz javnih sredstev, dokumentiranje tehniških naprav, opreme, orodij, izdelkov, tehniških načrtov in risb, ki so starejši od 50 let. Zavezanec za izdelavo takšne dokumentacije je fizična ali pravna oseba, v interesu katere se izvede sanacija ali prestrukturiranje podjetja. Dokumentiranje se izvede pod nadzorom pristojnega muzeja.

21. **Predlagatelj ZVKD-2 podrobno določa delitev javne službe in pridobitne dejavnosti samo za Zavod, četudi imajo tudi muzeji prihodke iz dejavnosti javne službe. Zavod je v tem primeru postavljen v neenakopraven položaj v primerjavi z drugimi izvajalci javne službe varstva in javnimi zavodi na področju kulture na sploh.**

b) Analiza predloga ZVKD-2 po posameznih členih

4. člen / 1. točka:

Predlagatelj neustrezno spreminja **definicijo arheološke najdbe**. Definicije arheološke najdbe ni mogoče poljubno prilagajati brez reference na znanstveno (arheološko) doktrino in mednarodno zakonodajo. Predlagana definicija ni usklajena z 2. in 3. odstavkom 1. člena Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine, ki določa, da so deli arheološke dediščine vse ostaline, predmeti in vsakršni sledove iz preteklih obdobij, katerih ohranjanje in proučevanje prispevata k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva (to pomeni, da je predmet konvencije tudi arheološka dediščina, ki še ni bila identificirana), in 1. členom in osmim odstavkom 3. člena ICOMOS Listine o ohranjanju in upravljanju arheološke dediščine (1990). Definicija tako ni usklajena z mednarodno strokovno doktrino. Definicija neustrezno navaja povezavo pojma najdbe s pojmom dediščine, pri čemer ponovno poudarjamo neusklajenost s 1. členom Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine, ki govori o vseh predmetih iz preteklih obdobij (del drugega odstavka 1. člena).

Definicija arheološke najdbe v ZVKD-1 je pravno ustrezna in strokovno utemeljena, naj se ohrani.

4. člen / 2. točka

Definicija arheološke ostaline ni ustrezna v delu, ki opredeljuje, kdaj arheološka ostalina postane dediščina. V primerjavi z 2. točko prvega odstavka 3. člena ZVKD-1 je po nepotrebnem izpuščen dodaten pogoj za to, kdaj arheološka ostalina postane dediščina. V nadaljevanju predlog ZVKD-2 nikjer ne določa, po katerem postopku (poleg celovite presoje o arheološkem potencialu, ki je del planskih postopkov) in kdo lahko strokovno identificira arheološke ostaline.

Definicija arheološke ostaline iz ZVKD-1 je pravno ustrezna in strokovno utemeljena, naj se ohrani.

4. člen / 3. točka

Definicija arheološkega najdišča ni ustrezna v delu, ki izpušča dodaten pogoj za to, kdaj arheološko najdišče postane dediščina. Če že arheološka ostalina ostane le strokovno identificirana, a ne registrirana, je vpis v register tisti konstitutivni akt, ki verificira strokovno identifikacijo in s tem daje podlago za vključitev v prostorske akte in druge razvojne načrte (na primer na področju kmetijstva in gozdarstva, kar je še posebej pomembno za ohranjanje kulturne krajine, infrastrukturnega razvoja, turizma itd.)

4. člen / 4. točka

Definicija arhiva arheološke raziskave: manjka bistvena zahteva, da mora biti trajno hranjen kot celota tako, da se omogoča dostop strokovni in širši javnosti. Celovitost in nedeljivost arhiva arheološke raziskave sta ključna za ohranjanje primarne dokumentacije o arheološki dediščini in njeno dostopnost (1. 2. in 5. člen Evropske kulturne konvencije, 1954, ki jo je Slovenija ratificirala leta 1992, UNESCO Priporočilo o

mednarodnih načelih za arheološka izkopavanja, New Delhi 1956, priporočila Parlamentarne skupščine Sveta Evrope glede arheologije itd.)

Spremenjeno poimenovanje »arhiva arheološkega najdišča« na »arhiv arheološke raziskave« pomeni, da slovenski pravni sistem varstva arheološke dediščine odstopa od načela ICOMOS listine o varstvu in upravljanju arheološke dediščine (1990), ki določa, da je arheološko najdišče dediščinska celota. Za posamezno najdišče lahko obstaja več arhivov, kadar gre za različne raziskave na istem najdišču. To razlikovanje se lahko doseže z evidenčno številko raziskave in vse raziskave so preko poimenovanja najdišča povezane v celoto. Predlog ZVKD-2 uvaja obraten pristop: s poimenovanjem se daje prednost posamični raziskavi in šele preko evidenčno številko najdišča različne raziskave prepoznamo kot delčke najdišča kot celote.

Ohrani naj se dikcija iz ZVKD-1, ki je pravno ustrezna in strokovno utemeljena.

4. člen /23. točka

Definicija nedovoljenega posega je preohlapna. Upoštevati mora vse določbe predloga ZVKD-2, ki opredeljujejo pravne podlage za posege v dediščino na podlagi soglasij in dovoljenj.

Komentar: Definicija nedovoljenega posega mora biti usklajena s predlogom širitve predmeta javne koristi iz 7. člena predloga ZVKD-2. Arheološke ostaline in najdbe ne smejo biti izločene iz sistema varstva dediščine, ki ga urejajo kulturnovarstvena soglasja in dovoljenja. Izključitev iz sistema KVS in dovoljenj pomeni nižjo stopnjo varstva arheološke dediščine, kar je nedopustno in pomeni degradacijo že doseženih standardov varstva ter neusklajenost s strokovno doktrino. Predlog ZVKD-2 odraža neskladje z Evropsko konvencijo o varstvu arheološke dediščine in zaskrbljujoče nepoznavanje strokovnega področja arheologije in heritologije. Predlog ZVKD-2 na destruktiven način posega v zgledno delujoč sistem varstva arheološke dediščine, kot ga zagotavljajo mednarodne konvencije in listine, ki arheološko dediščino opredeljujejo kot skupno evropsko vrednoto, ki je kot taka zaščitena tudi v okviru mednarodne skupnosti.

4. člen / 38. točka

Definicija spomenika ne more biti poljubno določena. Nujna je uskladitev z mednarodno strokovno terminologijo, kot se uporablja v mednarodnih normativnih podlagah (1. člen Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, 1. člen Mednarodne listine o ohranjanju in obnovi spomenikov in spomeniških območij) in v mednarodni doktrini dediščinske znanosti. Po nepotrebnem se definicija omejuje na spomenike kot nepremično dediščino in za inventarizirane muzejske predmete in zbirke termin uvaja "nacionalno bogastvo", za razglasitve predmetov in zbirk zunaj muzejev pa "predmet ali zbirka posebnega pomena". Vse to prinaša nepotrebno delitev enotnega sistema varstva in uvajanje novih terminov, ki so za uporabnike manj razumljivi.

Ohrani se definicija spomenika iz ZVKD-1, ki je pravno ustrezna in strokovno utemeljena.

4. člen: manjkajo definicije ključnih pojmov s področja muzejskega dela (inventarizacija, muzejska komunikacija, muzealija, muzealnost, muzealizacija)

7. člen (javna korist):

5. točka »Predmet javne koristi za varovanje dediščine so arheološke najdbe in arheološka najdišča«

Določitev predmeta javne koristi je ustrezna le pod pogojem, če se ohranita definiciji arheološke najdbe in arheološke ostaline iz 2. in 3. točke 2. člena ZVKD-1. Z definicijo, kot je navedena v predlogu ZVKD-2, je

7. člen v neskladju z Evropsko konvencijo o varstvu arheološke dediščine in Mednarodno listino o ohranjanju in upravljanju arheološke dediščine.

8. člen (strategija varovanja dediščine):

Ogroženost dediščine je pomemben in objektivno strokovno določljiv dejavnik, ki zagotavlja konkretno določljive strokovne podlage za uresničevanje varstva. Sklicevanje zgolj na javni interes dopušča poljubne manipulacije, saj javnost nikoli ni poenotena glede ključnih razvojnih ciljev in potreb in v njej prevlada razlaga javnega interesa, ki v resnici služi interesom skupine z večjim družbenim, kulturnim in ekonomskim kapitalom (prim. P. Bourdieu).

1. odstavek 8. člena omejuje razlog za sprejem strategije le na javni interes (pravilno: javna korist) varstva in opušča druge razloge za njen sprejem, predvsem zmanjševanje ogroženosti, usmerjanja razvojnih priložnosti in doseganja ciljev celostnega ohranjanja dediščine, pri čemer namesto tega termina, definiranega v 4. členu, posamično našteva nekatere vidike javne koristi. Prav tako opušča določbo o nujnosti medresorskega usklajevanja pri njeni pripravi, kar šele zagotavlja reševanje širših problemov varstva, ne le tistih, ki so v neposredni pristojnosti MK, predvsem varstva dediščine v prostoru in kulturne krajine. Enako velja za nujno medresorsko usklajevanje na področju izobraževanja in znanosti, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, itd.

Izjemno vprašljivi so odstavki, ki prenašajo pristojnost sprejema strategije z vlade (ali celo državnega zbora, kadar je strategija del Nacionalnega programa za kulturo) na ministra/ministrico za kulturo. Predlog, če bo sprejet, pomeni velik demokratičen zdrs – MK ne more zagotoviti varovanja (z drugimi besedami celostnega ohranjanja), če gre za postopek brez minimalnega medresorskega usklajevanja, usklajevanja, z občinami, dediščinskimi skupnostmi in tudi z drugimi deležniki. Svet za KD, ki je vedno sestavljen po političnih preferencah aktualne zasedbe ministrstva, tega ne more nadomestiti.

Škodljiva je tudi določba o možnosti sprejema strategije (spet le na ravni MK) za posamezna področja kulturne dediščine. S tem se še dodatno drobijo možnosti za boljše povezovanje med temi področji. Predlagana ureditev bi pomenila nespoštovanje Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo, ki v 8. členu od držav članic zahteva, da za uporabo vseh vidikov dediščine svojega kulturnega okolja sprejmejo strategijo, s katero spodbujajo skupen pristop k politikam o kulturni, biotski, geološki in krajinski raznovrstnosti za doseganje ravnotežja med njimi.

Ohranijo naj se določbe o strategiji, kot veljajo na podlagi ZVKD-1.

9. člen (javna služba varstva) / 1. odstavek

Člen je pomanjkljiv (npr. raba napačnega imena Javnega zavoda Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine), izpušča izvajalce lokalne službe varstva (kamor sodijo tudi občinski muzeji brez pooblastila in morebitni novo nastali občinski javni zavodi za varstvo nepremične dediščine) in upravljavce dediščine, ki jih ustanovijo osebe javnega prava - trenutno je to Arboretum Volčji Potok, so pa to tudi zavodi, ustanovljeni na podlagi drugih zakonov, ki upravljajo tudi kulturno dediščino, kot so zavodi TNP, Škocjanske jame, Ljubljansko Barje, Kozjanski park itd.). Naštevane zgolj posameznih delov javne službe je neustrezno. Še večja napaka je, da v členu niso določene naloge javne službe, ki so skupne javni službi kot celoti, kar šele omogoča ustrezen standard varstva dediščine.

Zato naj se ohrani definicija iz ZVKD-1, ki je ustrezna.

16. člen (načelo omejitve pravic)

Ni jasno, na katere pravice se načelo nanaša, na stvarne ali na kakšne druge. Predlog namreč na drugih mestih omejuje in ene in druge pravice. **Po Ustavi in Stvarnopravnem zakoniku se stvarne pravice lahko omejujejo v javno korist le s pravičnim nadomestilom**, tukaj to ni omenjeno.

Drugi odstavek načelo postavlja **v kontekst javnega interesa**, za katerega 6. člen določa, da je namen takšnih omejitev, da se zagotovi (vsaj del?) dejavnosti ali ukrepov varstva. Vse to pomeni, da je polje javne koristi in javnega interesa izjemno široko zastavljeno. Zato bo delitev na javno korist in javni interes bo za uporabnike povzročil precejšnjo zmedo in bo posledično povzročal pravne zaplete.

17. člen (pravica do dostopnosti)

Trajnostna uporaba ni del dostopnosti. Ta vsebina je opredeljena v novem 7. členu. Če pa gre le za dostop do trajnostne uporabe in do sodelovanja, pa je to vsebinsko prazna pravica, ker v nadaljevanju nikjer ni natančno določena. Poleg pravice do (fizičnega in intelektualnega) dostopa ni navedena pravica dostopa do digitalnih vsebin o dediščini. Ker je dediščina del okolja in zato predmet Aarhuške konvencije, pravica do informacij ni omejena le na javne podatkovne baze.

18. člen (načelo celostnega ohranjanja)

To načelo je od leta 1975 dalje določa, da **država zagotovi vključevanje dediščinskih ciljev, aktivnosti in ukrepov v politike nedediščinskih resorjev (predvsem prostorskih, finančnih, razvojnih) na državni in nižjih ravneh**. Ta člen tega ne vsebuje. Strategija, kot je določa zakon, je izrazito monosektorska, javna služba tudi nima pristojnosti za neposredno vplivanje na druge resorske politike. Tudi tega načela predlog ZVKD-2 v nadaljevanju ne udejanja in je prazno (popolnoma neustrezna je opredelitev, da država zagotavlja...izvajanje...nacionalno in mednarodno?)

21. člen (spomenik)

Varstvena zakonodaja v Republiki Sloveniji že **od leta 1981 tudi za pomembne premičnine in zbirke določa, da so to spomeniki**. Če jih hranijo muzeji, je naša zakonodaja vedno določala, da so ti predmeti in zbirke **spomeniki ex lege**. Takšne določbe ima tudi Zakon o varstvu kulturne dediščine, 1999 in veljavni ZVKD-1.

Z ukinjanjem kategorije spomenika za premične predmete in zbirke 21. člen predloga ZVKD-2 brez posebne utemeljitve omejuje zakonski institut spomenika na nepremični dele dediščine in s tem spreminja že uveljavljeni **strokovni termin, kot se uporablja v mednarodnih normativnih podlagah** (zlasti 1. člen Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, pa tudi: 1. člen Mednarodne listine o ohranjanju in obnovi spomenikov in spomeniških območij/ Beneška listina) in v mednarodni doktrini dediščinske znanosti. Predlagana definicija spomenika in vsi naslednji členi (do 29. člena), ki se nanašajo na predlagano novo vsebino izraza spomenik, so tako neusklajeni z doslej ustaljenim pravnim redom v RS, mednarodnimi konvencijami in mednarodno strokovno terminologijo.

Predvsem pa je dikcija tega in drugih členov, vezanih na pomembne dele premične dediščine, **v nasprotju s 73. členom Ustave RS, ki vsakomur nalaga dolžnost varovanja kulturnih spomenikov ne glede na to, ali so to premičnine ali nepremičnine**.

Ta in naslednji člen ne določata, kdo je dolžan pripraviti seznam pritiklin, ki so del spomenika. Seznam (po veljavnem ZVKD-1 inventarna knjiga spomenika, spet primer nesmiselnega in strokovno zgrešenega preimenovanja) mora biti strokovno pripravljen po muzejskih standardih.

22. člen (razglasitev spomenika)

Kako misli zakonodajalec v praksi omogočiti lastnikom bolj aktivno vključevanje v postopke. Npr. pri razglasitvah spomenikov (22. člen) lahko lastnik poda mnenje, ZVKDS se opredeli do mnenja. Ni navedeno, kako postopek poteka v primeru različnih mnenj. Predvidevamo, da ZVKD-2 ohranja avtoritaren princip in da je vključevanje javnosti le na papirju, saj ne govori o soočenju ali usklajevanju mnenj.

37. člen (nacionalno bogastvo)

Ta člen se mora sklicevati na in biti usklajen s pravnim redom EU, navedenim v 1. členu predloga ZVKD-2, predvsem z Prilogo 1 Uredbe EU 166/90. Če tega ni, je člen v nasprotju s tem redom in Slovenija lahko tvega tožbo Evropske komisije na Sodišču EU. Poleg tega je predlagatelj med alinejami prvega odstavka spregledal predmete in zbirke, ki niso inventarizirane v muzejih, ki opravljajo državno javno službo, a so posebej razglašene za premične spomenike (dikcijo predloga ZVKD-2 o "predmetih in zbirkah posebnega pomena" lahko razumemo tudi tako, da predmeti in zbirke v muzejih nimajo posebnega pomena).

Tretja alineja (arheološka najdba) je ustrezna pod pogojem, da se ohranja definicija arheološke najdbe iz ZVKD-1. Z definicijo, kot je navedena v predlogu ZVKD-2, je 37. člen v neskladju z Direktivo Sveta 73/7 EGS (kodificirana različica 2014/60/EU Evropskega parlamenta in Sveta), ki določa, da država lahko zahteva vračanja tudi za predmet kulturne dediščine, ki je šele po nezakoniti odstranitvi uvrščen med nacionalno bogastvo (1. člen Direktive). S tem je definicija nacionalnega bogastva iz predloga ZVKD-2 v nasprotju z Zakonom o vračanju protipravno odstranjenih predmetov kulturne dediščine (Ur. l. RS št. 126/03, 3. člen). Če bo predlagatelj ohranil sporno definicijo arheološke najdbe iz 4. člena, ki ni usklajena z Evropsko konvencijo o varstvu arheološke dediščine in Mednarodno listino o ohranjanju in upravljanju arheološke dediščine, je treba v tem členu eksplicitno navesti, da so vse arheološke najdbe nacionalno bogastvo že po zakonu.

Med navedenimi kategorijami nacionalnega bogastva **manjka premični spomenik** (po dikciji predloga "predmet ali zbirka posebnega pomena").

38. člen (predmet ali zbirka posebnega pomena)

Predlog ZVKD-2 po nepotrebnem uvaja termin "predmet ali zbirka posebnega pomena" namesto dosedanjega poimenovanja **(premični) spomenik, ki ga tudi uporablja Mednarodna listina o ohranjanju in obnovi spomenikov in spomeniških območij/ Beneška listina**. Poleg tega je v povezavi s prejšnjim členom takšen predmet ali zbirka nacionalno bogastvo in je tam določeno, da že po zakonu dobi status nacionalnega bogastva, ki je ekvivalent premičnega spomenika. Takšno poimenovanje se lahko razume tudi kot oznaka, ki nakazuje, da v predmeti in zbirke, inventarizirani v muzejih, ki opravljajo državno javno službo, nimajo posebnega pomena. **Vse to kaže na neusklajenost in nedoslednost posameznih določb.**

Prvi odstavek kot pogoj za razglasitev navaja kulturno vrednost, vendar predlog ZVKD-2 nikjer ne definira, kaj je kulturna vrednost. 4. člen predloga ZVKD-2 določa definicijo družbenega pomena, kar je v tem primeru primernejše. Tretji odstavek 38. člena sicer navaja merila, ki naj bi določala kulturni pomen, vendar so navedbe nekonsistentne (deloma povzemajo določbe 10. člena veljavnega ZVKD-1 v zvezi s posebnim pomenom za RS kot dopolnitvijo seznama kategorij predmetov po pravni ureditvi EU, deloma od tega odstopa). Še najbolj sporen je sklic na pravilnik iz četrtega odstavka 133. člena, ki je namenjen določitvi področne pristojnosti državnih muzejev in ne vsebini iz tega člena.

Sporna je določba četrtega odstavka, ki ministru omogoča, da po lastni presoji sprejme akt o razglasitvi, torej **brez strokovnega predloga in vrednotenja pooblaščenega muzeja**. Minister si tako lasti ne le upravne, ampak tudi strokovne pristojnosti.

Sporna je tudi določba šestega odstavka, ki daje pooblastilo za razglasitev predmeta ali zbirke posebnega pomena ministru. Veljavni ZVKD-1 to pooblastilo daje vladi ali predstavniškemu telesu občine. To je še en primer prevzemanja dodatnih pooblastil vsakokratnega ministra in povrh tega **zmanjševanje pristojnosti lokalne samouprave**.

41. člen (odkritje arheološke ostaline)

Izraz odkritje iz 1. in 2. odstavka se nadomesti z: najdba (terminološko poenotenje). Gre za še en primer **nesmiselnega spreminjanja ustaljenih varstvenih terminov**, še posebej zato, ker predlog ZVKD-2 v nadaljevanju uporablja termina najditelj in najdba.

42. člen (dostop do arheoloških ostalin za potrebe varstva) /1 in 2. odstavek

V prvem odstavku **manjka zahteva, da lastnik dovoli dostop pooblaščenim osebam za dokumentiranje in raziskavo**. Zahteva je opredeljena z naslednjimi normativnimi podlagami: Načela dokumentiranja spomenikov, skupin stavb in spomeniških območij, Unescova priporočila za arheološka izkopavanja, 5. in 6. člen Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine in 3. – 6. člen Mednarodne listine o ohranjanju in upravljanju arheološke dediščine.

Člen se tudi sklicuje na **premičnino, ki ima vrednost dediščine**, kar lahko pomeni, da je takšno najdbo možno nadomestiti z dediščino iste vrednosti. Podobno dvoumen je tudi pomen prvega odstavka 45. člena, ki govori o tem, da "višina nagrade ne sme presegati vrednosti odkritja".

45. člen (nagrada naključnemu najditelju arheološke najdbe)

V drugem odstavku izostane zahteva, da mora v postopku sodelovati področno in krajevno pristojni muzej, saj ni nujno, da je to muzej, kateremu je bila arheološka najdba predana.

48. člen (vpis nesnovne dediščine v register)

Člen daje odprto pooblastilo koordinatorju, da po lastni presoji določi dodatne varstvene usmeritve, poleg tistih, ki jih definira 49. člen. **Koordinator lahko določa le podrobnejše usmeritve, vendar v zakonsko opredeljenem okviru in še to na podlagi ustreznega podzakonskega akta**.

51. člen in 175. člen (seznam dobrih praks)

Seznam dobrih praks je nepregledno in nestrukturirano obravnavan v dveh ločenih členih, ki se nahajata v različnih delih dokumenta.

Za vrednotenje dediščinskih praks so pristojne dediščinske skupnosti (javnost) in ne ministrstvo. 51. člen vzpostavlja pogoje za politični monopol nad dediščinskimi praksami, kar je v diametralnem nasprotju s pomenom dediščine za družbo in smislom dediščinjenja. **Člen ni skladen z 11. členom Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo in Listino iz Burre**.

Na podlagi člena ni jasno, ali gre za nesnovno dediščino, vpisano v register, ali za tovrstno dediščino na splošno.

Predlog ZVKD-2 tudi **opušča možnost razglasitve za nesnovno dediščino** državnega ali lokalnega pomena iz 20. člena ZVKD-1 in to brez ustrezne uvodne utemeljitve te opustitve. S tem predlog posega v zakonsko določene pristojnosti občin. Prav tako predlog ZVKD-2 ne določa, kakšni so ukrepi države in občin za **izvajanje javnega interesa v zvezi z nesnovno dediščino**.

53. člen (obvezne sestavine prostorskih aktov) /1. odstavek

V prostorskih aktih naj se kot obvezno sestavino nujno upoštevajo nepremični spomeniki in arheološka najdišča, kot je že opredeljeno v ZVKD-1. Člen ni usklajen s številnimi evropskimi in mednarodnimi normativni podlagami, predvsem z 6. členom Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine, poleg tega npr. še s Šjansko deklaracijo o ohranjanju območij spomenikov, skupin stavb in spomeniških območij, Mednarodno listino o ohranjanju in obnovi spomenikov in spomeniških območij, Mednarodno listino o ohranjanju zgodovinskih mest in urbanih območij, Mednarodno listino o ohranjanju in upravljanju arheološke dediščine, Mednarodno listino o ohranjanju in upravljanju podvodne kulturne dediščine, Pristopi k ohranjanju kulturne dediščine 20. stol /Madridsko-Newdelhijski dokument, Listina iz Burre / ICOMOS, Listina o območjih kulturnega pomena, Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo ...)

Nikjer ni pojasnjeno, zakaj je pripravljavec predloga nadomestil prejšnjo dikcijo »registriranih arheoloških najdišč« z "rezultati raziskav arheoloških ostalin". Predlagatelj bi moral določiti, po kakšnem postopku se "rezultati raziskav arheoloških ostaline" prevedejo v (sicer neobvezne) strokovne podlage ZVKDS (po dosednji varstveni zakonodaji v obvezne sestavine), ki jih mora pripravljavec plana upoštevati že na začetni stopnji urejanja prostora. Tudi če upoštevamo dejstvo, da novi informacijski sistem eArheologija daje vpogled v rezultate arheoloških raziskav v določenem prostorskem okviru, za ne-arheologe ne bo mogoče teh podatkov interpretirati na način, uporaben za določanje smernic glede urejanja prostora.

53. člen (obvezne sestavine)

Predlagatelj je (namerno?) prezrl registrirano arheološko dediščino kot obvezno sestavino planskih aktov. Ta škodljiv ukrep ukinja doslej uveljavljen mehanizem varstva arheološke dediščine v prostoru. Namen obvezne sestavine, ki vključuje registrirano arheološko dediščino, je ravno v tem, da zaradi posebne narave tovrstne dediščine in po izvedbi ocene arheološkega potenciala kot načina identificiranja še neznane arheološke dediščine ni treba čakati na razglasitev za spomenik ali na sprejem akta o varstvenih območij dediščine (VOD).

54. člen (smernice)

V 1. odstavku je omenjena strategija, vendar ni jasno, za kakšno strategijo gre, ker naj bi minister imel pristojnost sprejemati strategije za posamezna področja dediščine. Odstavek se tudi sklicuje na rezultate raziskav arheoloških ostalin kot podlage za oblikovanje smernic. Ti rezultati so pridobljeni na podlagi zahteve iz smernic (glej četrti odstavek tega člena), torej ni logično, da bi smernice upoštevale rezultate arheoloških raziskav, ki bodo izvedene po sprejetju smernic. Če pa gre za rezultate arheoloških raziskav, ki so bile opravljene za druge namene pred izdajo smernic, je to obvezni podatek za arheološko interpretacijo teh raziskav in vpis v register.

V 2. odstavku manjka alineja »usmeritve za celovito prenovo«.

5. odstavek uvaja nov termin, to je raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo. To je še en primer nesmiselnega spreminjanja uveljavljenih terminov in z njimi povezanih postopkov – namesto ocene arheološkega potenciala prostora sedaj predlog ZVKD-2 uvaja »raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo« (identifikacijo česa?). Če je namen »preskočiti« fazo vpisa rezultatov ocene arheološkega

potenciala v register, je to treba urediti drugače, n.pr. s skrajšanim postopkom (n.pr. začasni vpis ali kaj podobnega) ali s prenosom pristojnosti za predlog vpisa z območne enote na CPA.

6. odstavek z omogočanjem znižanja standardov za celovito varstvo arheološke dediščine neposredno ogroža arheološko dediščino.

54. člen (strokovna podlaga za prenovo območja z dediščino)

Že naslov člena ni usklajen z določbo o vpisu v register, ki govori o območjih dediščine (166. člen, 4. odst.) Člen je tako še en primer nepotrebnega preimenovanja termina, določenega z ZVKD-1, ki nima nobenega pravnega učinka. Definicija "strokovna podlaga za... je strokovna podlaga za...) je logični nesmisel.

Ohrani naj se določba veljavnega ZVKD-1 o konservatorskem načrtu za prenovo.

54. člen (enako kot predhodni 53.) ni usklajen s številnimi mednarodnimi normativnimi podlagami, ki zagotavljajo celostno varstvo dediščine v prostoru.

58. člen (presoja vplivov na svetovno dediščino)

Vsebina tega člena presega vsebino III. poglavja, saj določa tudi postopke v zvezi z graditvijo. Potrebna je ali ločitev člena na dve vsebini in vsako uvrstiti v ustrezno poglavje ali samo za ta člen določiti posebno poglavje. Poleg tega člen ne določa, kdo je naročnik presoje, kakšne zahteve mora izpolnjevati izvajalec, po kakšnem postopku se presoja opravi in kako, če sploh, naj država, občina ali investitor upošteva njene ugotovitve.

59. člen (raziskava arheoloških ostalin na območju prostorskega akta)

Besedilo tega člena ni razumljivo. Prvič, arheološke ostaline so vedno locirane v vsaj eno območje prostorskega akta, zato je že poimenovanje člena nesmiselno. Predvsem ni jasno, ali se člen nanaša na obe vrsti prostorskih aktov (DPN in OPPN), ki so podlaga za izdajo KVS, ali samo na eno, ali celo na postopke v okviru graditve. Prav tako ni jasno, ali člen ZVKDS nalaga izvedbo v smislu tega, kar predlog ZVKD-2 ponesrečeno imenuje raziskava arheološke ostaline ali raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo ali kaj tretjega. Navedba programa dela in finančnega načrta ZVKDS še dodatno in po nepotrebnem povzroča nejasnost in zmedo (tako ali tako mora ZVKDS za posamezna leta pripraviti ustrezne programske dokumente, ne samo v tem primeru).

60. člen (ravnanje v izrednih razmerah)

Ker gre za vsebino, ki jo urejajo drugi zakoni, ni smotno, da se tukaj pavšalno ureja ravnanje »v izrednih razmerah«, ker gre za različne ravni ravnanja, različne potrebe sodelovanju s pristojnimi službami in oblike preventivnega delovanja (načrtovanja) in izvajanje ukrepov. Preventivno ravnanje na primer na potresnih območjih se bistveno razlikuje od priprav na neurja, požare, poplave, da ne govorimo o vojnih spopadih. Kako lahko javna služba na področju dediščine načrtuje in izvaja preventivne ukrepe za varstvo dediščine, na primer protipotresne ukrepe brez možnosti vplivanja na statične ojačitve sosednjih stavb, ki niso dediščina, ali na zmanjšanje posledic poplav, ki imajo vzrok v zgornjem delu povodja, kjer ni dediščine?

64. člen (lastništvo arheoloških najdb) / 1. odstavek

V prvem odstavku poleg arheološke najdbe manjka navedba premične arheološke ostaline. Za ustrezno in celovito varstvo arheološke dediščine je nujna navedba tako najdbe kot ostaline.

Potrebno je dodati, da je last države tudi arhiv arheološke raziskave že v času izvedbe raziskave (najdbe, vzorci, dokumentacija), ne šele z inventarizacijo najdb v muzeju, in to ne glede na to, ali se raziskava financira iz javnih ali zasebnih sredstev.

65. člen (lastništvo premične dediščine v muzejih):

3. odstavek: Zakaj posebej navajati državni muzej? Tudi ta izvaja državno službo muzejev.

4. odstavek: Kaj je s predmeti, ki so vpisani v inventarno knjigo, vendar so muzeju dani le v uporabo? Zapisano pomeni prikrito nacionalizacijo.

68. člen (predkupna pravica na premični dediščini)

1. odstavek: Glede na zoženo definicijo nacionalnega bogastva ta določba v pomembnem delu ponavlja člen, ki prepoveduje odtujitev muzejskih predmetov in zbirk. Če so mišljeni predmeti in zbirke zunaj muzejev, naj predlagatelj uporabi termin, ki ga je sam postavil kot podredni termin nacionalnemu bogastvu, to je predmet ali zbirka posebnega pomena.

2. odstavek: uporabljen je generičen pojem služba, kar otežuje razumevanje. Podobna zagata je tudi s terminom pristojni muzej.

4. odstavek: 37. člen predloga ZVKD-2 ne določa obveznosti vpisa nacionalnega bogastva v register.

69. člen (razlastitev) / 3. odstavek:

Govori o javni koristi, je vsebinsko prazen (sklicuje se le na varovanje na splošno, našteva pa kategorije dediščine, ki so predmet javne koristi. Tukaj se jasno pokaže neustreznost določitve javnega interesa (6. člen, v katerem je določena vsebina javne koristi) in javnega interesa iz 7. člena. Če bi pripravljalec v tem členu dosledno uporabil terminologijo obeh navedenih členov, bi bila sorazmernost razlastitve v nasprotju z 69. členom ustave.

73. člen (javna dostopnost spomenikov) / 4. odstavek

Pri nekaterih vrstah spomenikov je težko govoriti le o navedenih vrednotah. Posledica takšne ozke dikcije ne prispevajo k jasnosti zakonskih določb.

77. člen (omejitev oglaševanja)

2. odstavek: za čigave potrebe gre, lastnikove, uporabnikove? Kako se to določi v varstvenih območjih, kje je meja proste gospodarske pobude kot ustavne kategorije in vrednot dediščine iz 3. odstavka? Ta odstavek je napisan tako, da gre za kumulativen pogoj, kaj če določbe v razglasitvi in prostorske aktu niso identične?

5. odstavek med zahteve za dopustnost oglaševanja omenja le izgled dediščine, vendar oglaševanje tudi na druge načine krni pomen dediščine.

78. člen (hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva)

Iz 3. odstavka se neustrezno in brez pojasnila umikajo pogoji za prevoz nacionalnega bogastva.

80. člen (odtujitev dediščine v javni lasti)

Iz 6. odstavka se da razumeti, da za spomenik v lasti občine ni treba pridobiti nobenega mnenja. V osmem odstavku je potrebno poleg arheoloških najb treba dodati premične arheološke ostaline.

81. člen (pravica do pojasnil, nasvetov in navodil) /4. odstavek

Kršitev te dolžnosti je treba sankcionirati v kazenskih določbah.

83. člen (poseg)

Vsebina tega člena, torej definicija posega, naj se zato, ker se termin pojavlja v veliko členih in je njegov pomen ključen za razumevanje zakona, iz 85. člena prenese v 4. člen. Poleg tega ta je ta definicija v primerjavi z definicijo 3. člena, 27. točke, bistveno preozka, ker ne vzpostavlja povezave s postopki na področju graditve in v celoti izpušča posege, vezane na iskanje arheoloških ostalin in arheološke raziskave. Pri arheoloških ostalinah ni pomembna le njihova lega, temveč tudi njihov pomen v prostorskem in časovnem kontekstu.

Tretji odstavek je treba dopolniti tako, da pri nepovratnosti posega poleg dediščine upošteva še arheološke ostaline, pri katerih ni mogoče povrniti tudi podatkov o prvotni legi ali kontekstu.

84. člen (vrste raziskav)

Alineje, navedene v drugem odstavku, je poleg navedbe dediščine treba dopolniti z eksplicitno navedbo arheoloških ostalin. Brez te dopolnitve je pojem raziskave omejen le na arheološko dediščino, torej že evidentirana najdišča, kar pomeni bistveno omejitev dejavnosti preventivne arheologije.

V nasprotju z ZVKD-1 (33. člen, prvi odstavek) **predlog nepojasnjeno opušča zahtevo po tem, da mora vsak raziskovalec, ki invazivno posega v dediščino (ne samo arheološko ostalino) Zavodu za varstvo kulturne dediščine posredovati poročilo o poteku in izidih takšne raziskave.** Zbiranje in hranjenje vseh invazivnih raziskav dediščine na enem mestu je nujno za zbiranje in širjenje znanstvenih informacij.

85. – 89. člen

Arheološka dediščina ne sme izstopiti iz sistema varstva dediščine, ki ga urejajo kulturnovarstvena soglasja. Izstop iz sistema KVS pomeni nižjo stopnjo varstva arheološke dediščine, kar je nedopustno in pomeni degradacijo že doseženih standardov varstva ter neusklajenost s strokovno doktrino. Predlog ZVKD-2 odraža neskladje z Evropsko konvencijo o varstvu arheološke dediščine in zaskrbljujoče nepoznavanje strokovnega področja arheologije in mednarodnih smernic varstva dediščine. Predlog ZVKD-2 na destruktiven način posega v zgledno delujoč sistem varstva arheološke dediščine, kot ga zagotavljajo mednarodne konvencije in listine, ki arheološko dediščino opredeljujejo kot skupno evropsko vrednoto, ki je kot taka zaščitena tudi v okviru mednarodne skupnosti.

Varstvo arheološke dediščine je ustrezno zagotovljeno z ZVKD-1 in Pravilnikom o arheoloških raziskavah; kakršnokoli nižanje standardov varstva je nedopustno tako z vidika strokovne doktrine kot mednarodne zakonodaje.

85. člen (raziskave arheološke ostaline)

Že naslov člena je napačen, ker enači arheološko ostalino in najdišče. Ta nedoslednost je posledica napačno definiranih terminov v 4. členu predloga ZVKD-2.

Člen po nepotrebnem združuje ocene arheološkega potenciala in predhodne raziskave že znane arheološke dediščine, torej arheoloških najdišč.

Dodatno in po nepotrebnem se v drugem odstavku enačijo ukrepi varstva arheološke ostaline in arheološkega najdišča. Za ostalino je ključni ukrep na podlagi ocene arheološkega potenciala prostora ali drugih oblik arheološkega raziskovanja in odkrivanja ostalino strokovno ovrednotiti, jo vpisati v register in ji s tem zagotoviti osnovno zakonsko varstvo. Pri najdišču pa se ukrepi delijo v dve skupini in sicer na določitev vsebine in obsega najdišča, kar omogoča drugi del ukrepov, to je strokovno neoporečno izvedeno arheološko raziskavo, ki omogoča čim bolj natančen "prenos" vseh za arheologijo pomembnih najdb, sledov, vzorcev, podatkov itd. v arhiv arheološkega najdišča.

Peti člen navaja depo regij, pri čemer ni jasno, kaj to pomeni. Tudi če bodo (ko bodo) skupni muzejski depoji zagotovljeni, bo vsak muzej pristojen in odgovoren za upravljanje svojega dela in za trajno ohranjanje tam shranjenega gradiva.

V nasprotju z ZVKD-1 (33. člen, tretji odstavek) predlog nepojasnjeno **opušča pravico in dolžnost vodje arheološke raziskave, da najkasneje v petih letih po opravljeni raziskavi javno objavi dokumentacijo o raziskavi in o arhivu arheološkega najdišča**. Če predlagatelj meni, da kot takšna objava velja tudi prikaz zaključnega poročila v sistemu eArheologija, naj to tudi navede in ohrani skrajni rok objave petih let. Obveznost objave celotne strokovne študije in pred tem tudi znanstvenega povzetka določa drugi odstavek 7. člena Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine.

86. člen (dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline)

Tudi tukaj se že v naslovu enači arheološko ostalino in najdišče. Poleg tega prvi odstavek določa obveznost pridobitve dovoljenja za (neinvazivno) raziskavo arheološke ostaline, kar je v nasprotju z določbo 84. člena.

88. člen (kulturnovarstveno soglasje) / 6. odstavek

Določba velja le za primer, ko je za poseg treba pridobiti gradbeno dovoljenje. Če gre za soglasje k posegu, za katerega gradbeno dovoljenje ni potrebo, takšna določba ne omogoča pravice do pravnega sredstva, torej do pritožbe.

Po novem ZVKDS izda »Kulturnovarstveno soglasje za poseg, ki predstavlja odstranitev dediščine zaradi izgube varovanih sestavin, se lahko izda, če je dediščina prekomerno dotrajana in poškodovana in tega ni mogoče odpraviti z običajnimi sredstvi, potrebnimi za obnovo, ali če dediščina ogroža varnost ljudi in premoženja« 88. člen (2) ne rešuje problematike odstranitve dediščine, temveč le spreminja organ, ki vodi postopek. Torej manjka vizija zakonodajalcev, ki bi bila namenjena reševanju težav ali vzrokov, če je dediščina prekomerno dotrajana in poškodovana.

89. člen (izdaja KV soglasja) / osmi odstavek)

Rok verjetno začne teči z oddajo popolne vloge.

90. člen (KV pogoji)

6. odstavek: Kaj če je bila presoja vplivov že izvedena na ravni prostorskega akta? ZVO preprečuje dvojno obveznost pripravi CPVO in PVO.

8. odstavek: Glede na to, da ta odstavek določa le možnost, da ZVKDS zahteva pripravo konservatorskega načrta, ni jasno, zakaj predlog ZVKD-2 opušča določbo veljavnega ZVKD-1 (osmi odstavek 29. člena), ki eksplicitno zahteva pripravo konservatorskega načrta vedno, kadar je predviden poseg v strukturne elemente spomenika. V teh primerih je običajna statična presoja, ki jo mora zagotoviti projektant, premalo, saj narava spomenika in njegove varovane lastnosti zahtevajo manj agresivne statične rešitve.

92. člen (izravnalni ukrep)

Člen ne upošteva primerov namernega uničenja spomenika ali poškodovanja zaradi namerne opustitve dolžnega ravnanja. To velja sankcionirati v kazenskih določbah v obliki maksimalne globe. Tukaj pa je treba omogočiti tudi uveljavitev izravnalnega ukrepa.

93. člen (upravljanje dediščine)

V tem in naslednjem členu je odveč prilastek dediščine, ker se določbe nanašajo le na spomenike.

Manjka uvodni, pojasnitveni odstavek, kdo je načeloma odgovoren za upravljanje spomenikov, torej lastnik oziroma tisti, ki izvaja neposredno posest na spomeniku. Brez tega drugi stavek sedanjega prvega odstavka ni smiseln.

V drugem odstavku je treba taksativno naštetih naloge upravljanja v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti, ki jih je treba upoštevati pri upravljanju spomenikov. Sicer velja, da vseh določil zakona o stvarnem premoženju države in občin ni mogoče neposredno uporabiti pri upravljanju spomenikov.

V predlogu je izpuščena določba veljavnega ZVKD-1 (drugi odstavek 59. člena), da morajo upravljalca imeti vsa spomeniška območja. Ta določba je nujna zaradi kompleksnosti upravljanja v območjih in to ne sme biti vezano na akt o razglasitvi takšnega območja, še posebej, če gre za razglasitve po zakonodaji pred 2008. To je še posebej pomembno za upravljanje arheoloških spomeniških območij in kulturne krajine s statusom spomeniškega območja.

Peti odstavek je nedorečen in predlagamo jasnejšo opredelitev. Dodati je treba tudi možnosti, da za spomenik ali spomeniško območje pooblastilo podeli občina. Kadar gre za spomenik ali spomeniško območje državnega pomena, določi upravljavca vlada. V obeh primerih mora tisti, ki daje pooblastilo, za izvajanje nalog upravljanja zagotoviti ustrezno finančno pokritje.

Ocenjujemo, da je vsaj 90% kulturne dediščine v privatni lasti, zakon pa ureja težave pri upravljanju s kulturno dediščino zgolj pri tisti v lasti države, posredni državni lasti ali v lasti lokalnih skupnosti (93. člen). Pričakovali bi razumevanje/zavedanje zakonodajalcev, da je večina kulturne dediščine v privatni lasti in vizijo, da lahko podpre (ne regulira) upravljanje posameznikov s KD (npr. strokovno: bolj sistematično informiranje, izobraževanje, povezovanje lastnikov KD...).

94. člen (načrt upravljanja dediščine)

Prvi odstavek se sklicuje na celostno ohranjanje, čeprav ta termin ni definiran in ga je treba pojasniti v 4. členu.

V tretjem odstavku je pri zadolžitvah za pripravo načrta upravljanja poleg upravljavca treba dodati "ob sodelovanju posameznikov, skupnosti in javnimi službami, ki so deležniki upravljanja". Dobrega upravljanja namreč ni mogoče doseči brez sodelovanja vseh deležnikov, predvsem občine in dediščinske skupnosti.

V četrti odstavku je treba dodati določbo o tem, da vsi deležniki sprejmejo izjavo o skupnih vrednotah, ki zagotavljajo obstoj in obogatitev spomenika in prispevajo k blagostanju skupnosti. Vsekakor pri tem ni govora o vrednosti, ampak o vrednotah.

95. člen (upravljanje območja enotnega zavarovanja)

V tem členu je treba dodati pogoj, da ima zavod s področja narave zagotovljene kadrovske, prostorske in tehnične pogoje za izvajanje upravljanja dediščine (kar je na primer težava pri upravljanju svetovne arheološke dediščine na Barju, arheološke dediščine v TNP in še kje.)

96. člen (javna služba upravljanja)

Prvi odstavek je odveč, ker pooblastilo za določitev upravljavca država že ima na podlagi 93. člena predloga in če se to pooblasti občinam opredeli v istem členu.

2. alineja drugega odstavka določa, da javna služba upravljanja (kot le ene od nalog varstva), lahko izvaja tudi raziskave dediščine. To določbo je treba dopolniti s tem, na kakšne raziskave se določba nanaša (tudi na arheološke?).

97. člen (oddaja v najem) / 7. odstavek

Določba pomeni še en primer neupravičenega prenosa odločanja na ministra/ministrico. Kaj če ministrstvo ni upravljalec takšnega spomenika? Kakšno je razmerje med predlogom ZVKD-2 in veljavnim Zakonom o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnostih, ki v splošnem določa pravila oddajanja državnega stvarnega premoženja?

101. člen (uvoz in vnos)

Prvi in drugi odstavek tega člena urejata uvoz predmetov kulturne dediščine iz tretjih držav (torej nečlanic Evropske unije) na ozemlje Republike Slovenije. Pri tem se ZVKD-2 v omenjenih odstavkih sklicuje izključno na uredbo EU 2019/880 (oziroma na dele le te), kar deluje zelo ne pregledno in komplicirano. Zakonodajalci morajo za lažjo preglednost uvoza predmetov kulturne dediščine ubesediti določila omenjene uredbe, ter poleg nje upoštevati oziroma vključiti tudi ostale relevantne dokumente, ki jih je Republika Slovenija ratificirala ali prisiljena upoštevati in so relevantni za to področje.

102. člen (izvoz in iznos) / 1. odstavek

Zakon ministra ne more pooblastiti, da brez zakonsko določenega obsega in vsebine tega pooblastila prosto določa, kakšen naj bo ta seznam. Če že, naj zakon določi, v katerih primerih lahko minister sprejme odločitve o podrobnostih glede kategorij predmetov kulturne dediščine iz Uredbe EU, ki se smejo ali ne smejo izvoziti/iznositi, ne more pa tega seznama poljubno širiti ali krčiti. Tudi tukaj se vidi namera pripravljalca, da na ministra/ministrico prenese odločitve, ki so v pristojnosti na višjih ravneh (EU, zakonodajalec, vlada).

103. člen (vračanje protipravno odstranjene dediščine)

Tukaj je potrebna natančna presoja, ali sta ta in naslednji člen usklajena z Zakonom o vračanju, ki je bil nedvomno usklajen s pravnim redom EU.

105. člen (plačilo odškodnine dobrovernemu posestniku)

Člen predpisuje plačilo odškodnine tako imenovanemu "dobrovernemu posestniku/kupcu". Gre za osebo, ki je premično dediščino pridobil po tem, ko je bila ta protipravno odstranjena iz Republike Slovenije. Odškodnino naj bi prejel po vrnitvi tega predmeta v Slovenijo. Problem nastane s tem, da v ZVKD-2 pojem "dobroveren posestnik/kupec" ni definiran. Zaradi tega ni jasno ali to pomeni, da ta oseba lahko samo izjavi, da ni poznala nezakonitega izvora pridobljene premične dediščine oziroma ali mora dokazati, da je pred pridobitvijo izpeljala vse mogoče korake dolžne skrbnosti (npr. raziskovanje provenience, pridobitev

uvoznih/izvoznih certifikatov, pregled mednarodnih/nacionalnih podatkovnih baz ukradenih predmetov kulturne dediščine, itd.). Nujno je izpostaviti, da je Slovenija ratificirala konvencijo UNIDROIT (1995) o ukradenih ali nezakonito izvoženih predmetih kulturne dediščine. Prvi odstavek 4. člena te konvencije določa: *“Posestnik ukradenega predmeta kulturne dediščine, ki ga je treba vrniti, je ob izročitvi predmeta upravičen do plačila pravične in razumne odškodnine, če ni vedel ali upravičeno ni mogel vedeti, da je bil predmet ukraden, in lahko dokaže, da je ob pridobitvi predmeta ravnal s primerno skrbnostjo”*. Nadalje, 4. odstavek tega člena te konvencije določa: *“Pri ugotavljanju, ali je posestnik ravnal s primerno skrbnostjo, se upoštevajo vse okoliščine pridobitve, vključno z naravo strank, plačano ceno, dejstvom, ali je posestnik preveril katerega od razumno dostopnih registrov ukradenih predmetov kulturne dediščine in katere koli druge ustrezne informacije ter dokumentacijo, ki bi jih mogel razumno pridobiti, in ali se je posestnik posvetoval z dosegljivimi institucijami ali ukrenil kar koli drugega, kar bi razumna oseba storila v takih okoliščinah”*. Konvencija UNIDROIT (1995) vpeljuje na področju restitucije predmetov kulturne dediščine z nezakonitim izvorom obrnjeno dokazno breme. Glede na to, da je Republika Slovenija omenjeno konvencijo ratificirala, mora upoštevati njena določila tudi pri sestavi novega zakona. Enako je predpisano v direktivi Evropske unije 2014/60/EU, natančneje v njenem 10. členu. Poleg tega bo v primeru restitucij v Slovenijo odškodnine plačevala z davkoplačevalskim denarjem. Definicija pojma dobrovernega posestnika/kupca, bi bila torej tudi pogoj, da oblasti Republike Slovenije gospodarno ravnajo z davkoplačevalskim denarjem. Takšno ravnanje je predpisano v Zakonu o javnih financah (ZJF), natančneje v tretjem odstavku 2. člena (Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo, 14/13 – popr., 101/13, 55/15 – ZFisP, 96/15 – ZIPRS1617, 13/18, 195/20 – odl. US, 18/23 – ZDU-10 in 76/23).

111. člen (jamstvo za povračilo škode) / 2. odstavek

Jamstvo ne more veljati za nazaj, razen v primeru, da to dopušča pravni red EU.

116. člen (svet)

ZVKD-2 uvaža institut **Sveta za kulturno dediščino** kot strokovnega posvetovalnega telesa za na področju varstva. Svet naj bi sestavljalo 11 strokovnjakov iz različnih področij varstva dediščine, katerih naloge so opredeljene v drugem odstavku.

Svet prevzema tudi nekatere dosedanje naloge Službe za premično dediščino in muzeje. Svet ne bo zmožen kompetentno izvajati navedenih nalog, ki posegajo na specifična strokovna področja varstva. Naloge, ki ne obsegajo izključno posvetovanja, temveč tudi izvajanje konkretnih aktivnosti, povezanih z varstvom, presegajo kompetence in kadrovsko podprtost Sveta.

1. odstavek med nalogami našteva podporo vključevanju javnosti in lokalne skupnosti v procese varstva (promocija je del teh procesov, ne izoliran del) in pri tem ni jasno, kako predlagatelj definira javnost in lokalne skupnosti (ali so lokalne skupnosti del javnosti, ali so pri tem mišljene samoupravne lokalne skupnosti ali kaj tretjega).

2. odstavek: Sestava sveta ne preprečuje, da so posamezni člani, ki bodo imenovani, hkrati zastopniki vsaj dveh ali več interesnih skupin, določenih s tem odstavkom, n.pr. strokovnega združenja, visokošolskih in raziskovalni organizacij, arhivov, knjižnic in nevladnih organizacij. Takšne navzkrižne interese mora predlagatelj vnaprej preprečiti, če je namen tega odstavka demokratično predstavništvo vseh interesov v svetu. Glede zastopstva interesov občin je potrebno podrobneje določiti, kaj pomeni termin združenje občin, ker obstajajo tri združenja s precej različno sestavo in interesi. Če bo v Svet imenovan predstavnik le enega združenja, to ne omogoča demokratičnega zastopanja vseh interesov. Vprašljiva je tudi omejitev

predstavništva nevladnih organizacij le na tiste, ki delujejo v javnem interesu. Potrebno je zagotoviti predstavništvo vsaj enega člana, ki zastopa interese NGO, ki tega statusa nimajo.

3. odstavek: načelo uravnoteženosti spolov v slovenskem pravnem redu nima pravne podlage v Ustavi in drugih splošnih predpisih.

118. člen (organiziranost zavoda)

Vzporedno z oslavitvijo nalog Službe za premično dediščino in muzeje predlagatelj ZVKD-2 slabi tudi koordinativno vlogo javne službe varstva nepremične dediščine s tem, da **ukinja Službo za varstvo dediščine**. S tem predlagatelj Zavod vrača v stanje, ki je v javni službi prevladovalo od leta 1981 do 2008 in za katerega je bilo značilno neusklajeno odločanje v primerih javnega pooblastila (torej predvsem pri izdajanju KV pogojev, soglasij in gradiv za varstvo dediščine v prostoru). To so zadeve, ki najbolj motijo tako državljanke kot občine. Zato naj predlog ZVKD-1 okrepi koordinatorsko vlogo tega bistvenega dela javne službe varstva, ne pa ravno nasprotno.

Poleg tega v tem kratkem členu predlagatelj ponovno izraža namero, da prevzema pristojnost Vlade pri sprejemanju in spreminjanju aktov o ustanovitvi državnih javnih zavodov, in še več, v neposredno pristojnosti samoupravnih lokalnih skupnosti na področjih urejanja prostora, graditve in razglašanja spomenikov. S spreminjanjem meja območnih enot lahko minister takšno odločitev sprejme brez soglasja občinskih ali mestnih svetov, ki jih takšna sprememba zadeva. Cilj dobre državne politike bi moral biti, da se meje OE čim bolj prekrivajo z mejami območij pooblaščenih muzejev. Varstvo nepremične, premične in nesnovne dediščine mora biti čim bolj enotno urejeno tako s stališča delovanja države kot lokalne samouprave.

119. (organizacijske enote)/2. odstavek

ZVKD-1 nikjer **ne določa pristojnosti direktorjev državnih javnih zavodov** s področja varstva kulturne dediščine, ker to vsebino določata Zakon o zavodih in Zakon o uresničevanju javnega interesa kulture, podrobno pa sklepi vlade o ustanovitvi državnih javnih zavodov. Predlog ZVKD-2 brez potrebe posega v to materijo. Poleg tega dikcija tega odstavka preprečuje možnost, da se tako kot doslej z aktom o ustanovitvi omogoči imenovanje generalnega konservatorja, katerega osnovna naloga je strokovno vodenje OE, ki jim zakonodaja daje pomembna javna pooblastila. Predlagana dikcija preprečuje ločitev poslovnih in strokovnih funkcij vodenje, kot je to omogočeno na drugih področjih kulture.

120. člen (skupne naloge zavoda)

Termin »skupne naloge« pomeni naloge ZVKDS kot celote. Ta člen predloga ZVKD-2 meša stalne naloge javne službe in programske naloge, ki jih veljavni ZVKD-1 jasno razmejuje v členih, ki določajo naloge Službe za varstvo in Centra za konservatorstvo.

1. odstavek: V primerjavi z veljavnim ZVKD-1 predlog v tej točki brez navedbe posebnih razlogov opušča nalogo predstavljanja dediščine javnosti, z drugimi besedami prezentacije dediščine javnosti, kar bi v praksi pomenilo, da ZVKDS opusti ta nenadomestljivi del svoje dejavnosti. Dela na nepremični dediščini se morajo vedno zaključiti z ustrežno prezentacijo. Razvijanje zavesti iz 7. točke tega člena je vezano na programe, kot so Dnevi evropske dediščine, Tedni dediščine itd. Torej sta to dve različni nalogi. Nadalje v primerjavi z veljavnim ZVKD-1 predlog brez posebnih razlogov opušča termin »posestnikov«. V praksi bi to na primer pomenilo, da mora zavod v primerih, ko je lastnik država ali občina, posestnik pa je tretja oseba, vso svojo dejavnost usmeriti na vlado ali občino, da ne govorimo o primerih, ko gre za razliko med lastnikom in posestnikom na področju gospodarskega in zasebnega prava. Izobraževanje je področje, ki ga ureja zakonodaja s področja vzgoje in izobraževanja ter visokega šolstva. Področni zakon, kot je predlog ZVKD-

2, zavodu ne more dati takšnega pooblastila. Glede upravljanja spomenikov v lasti države, predlog ZVKD-2 ne določa, da se te dodatne naloge lahko zavodu naložijo le ob zagotovitvi kadrovskih in finančnih pogojev. Pri evidenci raziskav veljavni ZVKD-1 upravičeno opredeljuje to nalogo kot javno pooblastilo, zato ni jasno, zakaj predlog ZVKD-2 to ukinja. ZVKDS mora pridobiti javno pooblastilo za zbiranje najnujnejših osebnih podatkov v zvezi z evidenco raziskav, tako kot to določa Zakon o varstvu osebnih podatkov. Predlog bi se moral opredeliti tudi do tega, ali gre za evidenco arheoloških raziskav, ki jo kot del informacijskega sistema varstva izvaja MK, in evidenco drugih, nearheoloških raziskav.

2. odstavek: Tukaj gre za ponavljanje splošne določbe, ki po eni strani ne sme presegati ali zmanjšati obsega javne službe na podlagi tega zakona niti spreminjati ustreznih določb ZUJIK. Poleg tega ni jasno, kaj pomeni dikcija »vrsta in obseg javne službe«. Takšna nejasna določba odpira vrata za diskrecijsko pravico ministrstva pri potrjevanju programa dela in finančnega načrta.

3..4. in 5. odstavek: Ta določba, ki jo predlog ZVKD-2 opredeljuje le za Zavod, je v celoti nepotrebna in kaže na namero predlagatelja po dodatnem nadzoru tega dela javne službe varstva, iz česar so izvzeti muzeji.

121. člen (naloge območnih enot)

1. odstavek: Kakšna je razlika med »strokovnim« in »konservatorskim« nadzorom? Ali slednji ni strokoven in prvi ne sodi na področje konservatorstva kot posebne discipline?

2. odstavek: Če je javno pooblastilo podeljeno le območnim enotam, to pomeni, da zavod kot celota tega pooblastila nima. Posledica tega bo, da pri odločanju v posamičnih primerih območnim enotam ne bo olajšano sodelovanje pravne službe. Zato je nujno, da se ta odstavek umesti v prejšnji člen, tako kot to določa veljavni ZVKD-1.

3. odstavek: tako, kot je zapisan, lahko pomeni tudi celotno nalogo, n.pr. pripravo vseh predlogov za vpis v register, z ene območne enote na drugo.

122. člen (naloge RC)

1. odstavek, 2. točka: Kaj pomeni termin »druga dediščina«?, **3. točka:** nepotreben sklic na program dela in finančni načrt.

2. odstavek: nepotrebna povezava s programom dela in finančnim načrtom. Bistveno je, da se takšne dejavnosti ne financirajo iz državnega proračuna, namenjenega kulturi.

Enake pripombe veljajo tudi za **123. člen**.

124. člen (druge dejavnosti zavoda)

Splošna pripomba: zakaj predlagatelj ZVKD-2 podrobno določa delitev javne službe in pridobitne dejavnosti samo za Zavod? Ali muzeji nimajo prihodkov, ki ne izvirajo iz dejavnosti javne službe? Zavod je v tem primeru postavljen v neenakopraven položaj v primerjavi z drugimi izvajalci javne službe varstva in javnimi zavodi na področju kulture na sploh.

1. odstavek: ZVKDS dejansko ne prodaja blaga (izjema so publikacije), je pa vprašljivo, kaj je s storitvami, ki se ne financirajo iz državnega proračuna, namenjenega kulturi. Ali to velja za storitve za druga ministrstva, vlado kot celoto, državne agencije in zavode zunaj sektorja kulture, ali celo za agencije in zavode s tega področja? Kaj je z nalogami, ki jih financirajo občine in njihovi zavodi? Kaj je z nalogami, ki

se financirajo iz evropskih sredstev? Če bo obveljala tako splošna določba, potem bo tudi za naloge, naštetе v tej pripombi, obveljala diskrecijska pravica MK, da ne bo dalo soglasja k letnemu programu dela in finančnega načrta za tovrstne naloge.

3. odstavek: Nujno je dopolnilo, da cenika, potem ko je sprejet, ni treba javno objaviti, ker to izkrivlja konkurenčno pozicijo zavoda na trgu (je torej v nasprotju s pravili proste konkurence EU).

4. in 5. odstavek sta odveč, ker to določajo drugi predpisi.

126. člen (muzej)

V 2. odstavku, prvi alineji naj se temeljne naloge muzejev določijo skladno s temeljnimi nalogami muzejev, kot so definirane z UNESCO Priporočilom o varstvu in promociji zbirk, njihove raznolikosti in vloge v družbi.

V drugi alineji se nedosledno navajajo vrste dediščine (muzejske zbirke in nesnovna dediščina). Pravilna navedba je »premične dediščine ter nesnovne dediščine«.

V tretjem odstavku naj se dikcija »različne skupnosti« nadomesti s strokovno ustreznim izrazom »dediščinske skupnosti«.

V tretjem odstavku je prav tako neopredeljeno, čigavo oziroma katero raznovrstnost naj bi spodbujal muzej (raznovrstnost dediščine, raznovrstnost obiskovalcev ali javnosti?)

127. člen (vrste muzejev)

Člen je v nejasnem razmerju z 2. odstavkom 132. člena predloga ZVKD-2, ki navaja, da mrežo slovenskih muzejev sestavljajo državni, občinski in muzeji s pooblastilom. Niso razvidne vsebinske povezave med zasebnimi muzeji in muzeji s pooblastilom. Prav tako v 4. členu manjka definicija muzeja s pooblastilom.

128. člen (državni muzeji)

V 3. odstavku naj se smiselno popravi, da delovanje in poslanstvo državnega muzeja določi Ministrstvo za kulturo, kadar gre za muzej, ki se financira iz državnega proračuna, namenjenega kulturi. Na podlagi predlagateljeve nedomišljene določbe bodo vsi resorji, ki takšne muzeje imajo, izkoristili možnost za financiranje iz državnega proračuna, namenjenega kulturi. Poleg tega iz določbe ni jasno, kdo je financer te dejavnosti v primeru, da je državni muzej organizacijska enota javnega zavoda.

V 4. odstavku naj se navedejo priporočila za izvajanje inkluzivnih in participativnih praks (za dediščinske skupnosti, ranljive skupine itd. ter standardov za posamezne muzejske naloge, od inventarizacije do hranjenja zbirk.

129. člen (občinski muzej)

Ni jasno, ali ta določba velja tudi za občinske muzeje, ki niso samostojne pravne osebe.

130. člen (zasebni muzej)

Kaj se bo zgodilo z zasebnimi muzeji, ki niso zavodi? Predlagatelj nedopustno posega v zasebne pobude na tem področju in hkrati ne ponudi nikakršnih prednosti, če do statusnega preoblikovanja priden.

131. člen (razvid muzejev)

4. odstavek: ni jasno, ali pogoji za vpis veljajo tudi za muzeje, ki niso samostojni zavodi. Prva alineja 4. odstavka 131. člena se krožno sklicuje na prvo alinejo 1. odstavka 37. člena, ta pa ponovno na prvo alinejo

4. odstavka 131. člena. Ustvarja se logična zanka, ki ne omogoča vpisa muzejev v razvid na osnovi hrambe dediščine z lastnostmi nacionalnega bogastva.

Druga alineja: število zagotovljenih ur dostopnosti zbirk naj se določi z internimi akti glede na specifične posameznih muzejev. Pri določilu ni upoštevan zimski in letni čas, ki določa odpiralni čas zbirk na prostem.

132. člen (mreža slovenskih muzejev)

Oznaka »slovenskih« je kontradiktorna. Ali to pomeni, da na primer judovski muzej ni slovenski, ali muzej izumov ali vesolja ni slovenski, če se ukvarja z izumi ali vesoljem na splošno. To je tako, kot če bi za NUK rekli, da ni slovenska, ker hrani tudi tuje knjižno gradivo.

Določba 1. odstavka je kontradiktorna. Državni muzeji tako ali tako pokrivajo celotno ozemlje države. Je pa problem s pooblaščenimi in še bolj z občinskimi muzeji brez pooblastila, ker so pristojni le za ozemlja svojih ustanoviteljev. Ali je predlagatelj pridobil ustrezno analitično podlago za to, da bi ugotovil, da ozemlja sedanjih pooblaščenih muzejev s svojo kadrovsko zasedbo pokrivajo celotno ozemlje države in če ne, kako to doseči. Verjetno je edini način, da se po eni strani skupaj z občinami ustanoviteljicami zagotovi ustrezna kadrovska zasedba, ali da se državne muzeje okrepi tako, da lahko izvajajo te naloge posebej na ozemljih, kjer ustrezna državna služba ni zagotovljena, ali pa da skupaj z občinami ustvari pogoje za delovanje tistih občinskih muzejev, ki lahko glede na krajevno pristojnost to zagotovijo, in se jim nato podeli status pooblaščenega muzeja. Vse to je naloga strategije iz 8. člena tega predloga ZVKD-2 in ne zakon.

Izvajanje državne javne službe muzejev je trenutno zagotovljeno brez mreže muzejev. Obstoječi zakon ZVKD-1 je z uvedbo pooblastil za opravljanje državne javne službe muzejev ukinil sistem mreže muzejev. ZVKD-2 pooblastil ne odpravlja, hkrati pa ponovno uvaja mrežo muzejev, pri čemer ni razvidno, kako bo mreža delovala hkratno s sistemom pooblastil in kako bo doprinesla k boljšemu izvajanju državne javne službe muzejev. Predlog tudi ne upošteva temeljnega pomena obstoječih muzejskih zbirk, ki so presodnega pomena za izvajanje muzejskega programa in njegovo javnost. Iz prvega odstavka ni jasno, kakšen je način delovanja in doprinos mreže muzejev k izvajanju državne javne službe.

2. odstavek praktično pomeni, da so občinski muzeji nadrejeni muzejem s pooblastilom, čeprav ne izpolnjujejo enakih zahtev izvajanja muzejskih nalog, kot to velja za pooblašcene muzeje. Pooblašчени muzeji bi po takšni ureditvi lahko bili del mreže muzejev samo, če »pokrivajo« območno ali področno pokritost, ki je občinski muzeji ne zagotavljajo.

Dikcija tega dela tudi ne preprečuje možnosti, da državno javno službo opravlja občinski muzej, ki sploh ni vpisan v razvid muzejev.

Predlagatelj tudi ni predvidel možnosti ustanavljanja novih občinskih muzejev in podeljevanja pooblastila zasebnim muzejem. Ali bo v teh primerih treba spreminjati mrežo muzejev z uredbo?

V 2. odstavku so kot sestavni del mreže muzejev navedeni tudi muzeji s pooblastilom. Glede na to, da se sistem pooblastil z mrežo spreminja, je v 4. členu (definicije) ni jasno, kakšna je skladno z ZVKD-2 definicija muzejev s pooblastilom.

3. odstavek: pogoji za vpis v razvid in mrežo so nestrukturirano in nepregledno razdrobljeni v več členih.

4. odstavek: ZVKD-2 napoveduje uredbo o mreži slovenskih muzejev, s katero naj bi opredelili področne in območne pristojnosti muzejev, načine financiranja in druge individualne specifičnosti.

Nejasna je navedba iz prve točke 4. odstavka, da uredba določi področja premične in nesnovne dediščine, na katerih se izvaja državna javna služba muzejev.

Uredba je splošni pravni akt, ki na podlagi zakona opredeljuje podrobnejše pogoje za delovanje na posameznih področjih. Z njo ni mogoče poimensko določiti muzejev, ki naj bi bili del mreže, in s tem povezane individualne okoliščine, kot so področna in območna pristojnost posameznih muzejev. V 1. točki gre tudi za neupoštevanje namena dveh vladnih aktov, uredbe in sklepa o ustanovitvi državnega muzeja, ki je posamičen pravni akt. 4. točka po nepotrebnem navaja financiranje, ki je za državne in pooblašene muzeje že urejeno s sklepi vlade.

8. odstavek / 4. točka: Kako bo vlada določala merila za prepoznavnost in uveljavljenost muzeja? 5. točka pomeni ali financiranje občinskih muzejev iz državnega proračuna ali določanje pogojev za financiranje občini ustanoviteljici. Oboje je ustavnopravno vprašljivo s stališča samostojnosti lokalne samouprave.

133. člen (državna javna služba muzejev)

Za tako široko določeno državno javno službo muzejev bi moral predlog ZVKD-2 uveljaviti enake določbe glede delitve javne službe in prodaje blaga in storitev na trgu, kot to uveljavlja za Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Gre za izrazito neuravnoteženo obravnavo.

Očitno predlagatelj namerava poleg državnih muzejev v celoti financirati še pooblašene muzeje in povrh še občinske muzeje brez pooblastila? V tem primeru nima smisla ustanavljati državnih muzejev in dajati pooblastila najboljšim občinskim in zasebnim muzejem. Odveč je tudi pletenčenje o nekakšni mreži muzejev. Če ima država takšen interes za financiranje vseh občinskih muzejev, naj jih enostavno podpravi. Naslednji v vrsti bodo knjižnice, kulturni domovi, zdravstveni domovi, vrtci, šole, dijaški domovi, domovi za starejše in gasilci.

3. odstavek: na novo opredeliti je treba definicijo muzeja s pooblastilom, ker na podlagi takšne določbe izgublja svoj pomen.

4. odstavek: Člen predvideva nov pravilnik o zvrsteh dediščine. Obstoječ pravilnik o zvrsteh dediščine je skladen z mednarodno sprejeto klasifikacijo zvrsti dediščine, ki je v uporabi od 70. let dalje in jo uporabljajo tudi slovenski muzeji. Dediščina se v muzejih dokumentira v skladu z obstoječim pravilnikom. Spremembe pravilnika bi vplivale na konkretno delo v dokumentaciji. Pripravlavec zakona ne razume posledic spreminjanja pravilnika za strokovno delo, kar je zaskrbljujoče. Poleg tega pravilnik ne more biti pravna podlaga za določitev uredbe o mreži muzejev.

5. odstavek: med nalogami ni eksplicitno določena naloga priprave predloga za vpis v register premične dediščine (analogno z nalogo ZVKDS glede predlogov za vpis).

3. in 4. točka: pripravlavec navaja omogočanje dostopa do informacij o muzejskih zbirkah. Pravilna navedba je omogočanje dostopa do informacij o enotah premične in nesnovne dediščine.

Točke od 1. do 14. v 5. odstavku so prepisane iz ZVKD-1, toda nesmiselno in terminološko neustrezno preoblikovane. Točka 15: »spodbujanje kulturnega in kreativnega sektorja«, česar ne omenja noben mednarodni muzejski standard (morda gre za preferenco, ki izvira iz kroga predlagatelja). Iz napisanega se razbere, da pripravlavec ne pozna strokovne terminologije, muzejskih nalog in ne razume ZVKD-1.

6. odstavek: določba posega v suverenost drugih držav. To je mogoče urediti le v okviru meddržavnih pogodb, ne z zakonom.

134. člen (dostopnost državne javne službe muzejev)

Ni jasno, v kakšnem razmerju je **4. odstavek 134. člena s 4. odstavkom 131. člena**. Odpiralni čas naj se oblikuje z internimi akti glede na individualne specifikke muzeja in njegovih javnosti .

135. člen (pooblastilo)

Ni jasno, kakšen je smisel uvajanja muzejske mreže, če obenem predlog ZVKD-2 ohranja sistem dodeljevanja pooblastil. Ni jasno, kakšni so pogoji za pridobitev pooblastila pri zasebnih muzejih.

1. odstavek: Beseda »lahko« pomeni, da takšen razpis nikoli ne bo objavljen ali pa bo pooblastilo izdano brez javnega razpisa. Nejasna je tudi navedba določenega ozemlja. Zakaj zasebni muzej ne bi smel pokrivati ozemlja RS in, če izpolnjuje pogoje, tudi pridobiti pooblastila za izvajanje državne javne službe? Tudi v tem se vidi, da so določbe tega dela predloga ZVKD-2 pripravljali pretežno občinski in pooblaščen muzeji, ki s tem želijo omejiti konkurenco.

4. odstavek, 6. točka: zahteve, ki jih mora izpolnjevati muzej, naj smiselno določa zakon in ne uredba.

5. odstavek: zahteve, ki naj jih izpolnjuje muzej, se določijo z zakonom in ne z uredbo.

6. odstavek: tukaj je jasno, da se pooblastilo lahko podeli s sklepom vlade, ne z uredbo.

7. odstavek: Veljavni ZVKD-1 v drugem odstavku 93. člena določa, da država za delovanje pooblaščenega muzeja prispeva največ 80 odstotkov vseh stroškov delovanja muzeja. Predlog ZVKD-2 brez ustreznih utemeljitev omogoča celotni pokrivanje stroškov, tudi materialnih in investicijskih stroškov, vendar je glede tega ministru dodeljena diskrecijska pravica, da pooblaščenemu muzeju določi tudi bistveno manjši odstotek financiranja, lahko tudi 1%. Predlog bi poleg maksimalnega moral določiti tudi minimalni delež in vrste upravičenih stroškov.

8. odstavek: Veljavni ZVKD-1 določa krajši rok (3. leta). Kakšni so razlogi za podaljšanje? Poleg tega bi bilo koristno, če se v zakonu določi obveznost javne objave ugotovitev o neizpolnjevanju zahtev ali pogodbenih obveznosti na način, kot se objavljajo letna poročila muzejev.

138. člen (financiranje državne javne službe muzejev)

Dodatne obremenitve državnega proračuna na račun razširjene državne javne službe muzejev niso načrtovane in tudi niso prikazane v obveznem uvodnem delu k predlogu ZVKD-2.

Predlagana ureditev bo dodatno poslabšala stanje pri izvajanju muzejskih nalog v muzejih, katerih ustanoviteljice so občine, saj bodo slednje obdržale pristojnost spreminjanja aktov o ustanovitvi, združevanja muzejev z drugimi občinskimi zavodi, imenovanju svetov zavodov in direktorjev, državi pa ostane le financiranje. Še ukrepov, ki veljajo za ukinitvev statusa pooblaščenih muzejev, pri občinskih muzejih brez pooblastila ne bo mogoče uveljaviti.

2. odstavek: Ni opredeljeno, kako se ureja financiranje, kadar je več občin ustanoviteljic.

139. člen (lokalna javna služba muzejev)

V občinskih muzejih, ki opravljajo tako državno kot lokalno javno službo, iz napisanega ni razvidna razmejitev med obema, kar lahko privede do nejasnosti pri financiranju.

V občinskih muzejih, ki opravljajo samo lokalno javno službo, so muzejske funkcije neusklajene z UNESCOvim Priporočilom o varstvu in promociji muzejev in zbirk, njihove raznolikosti in vloge v družbi, še zlasti II. poglavjem Temeljne naloge muzejev ter 25. točko IV. Poglavja Politike.

Z uvedbo lokalne javne službe muzejev, kakor jo predvideva predlog ZVKD-2, se še dodatno poglobljajo razlike med državnimi in ostalimi muzeji, s čimer se vzpostavljajo različne ravni obsega in kakovosti sodelovanja z javnostjo in dela z dediščino v državnih, občinskih in pooblaščenih muzejih. Lokalna javna služba muzejev ne vključuje obveze vodenja dokumentacije, ki je temelj za delovanje muzeja, prav tako ne ostalih temeljnih nalog, ki jih predvideva UNESCOvo Priporočilo o varstvu in promociji muzejev in zbirk, njihove raznolikosti in vloge v družbi. V muzejih brez pooblastila za opravljanje državne javne službe bodo muzejske funkcije minimalizirane, posledica pa je ogrožanje dediščine, pomembne za lokalno skupnost in ohranjanje kolektivnega spomina.

Z omejevanjem funkcij muzejev brez pooblastila za opravljanje državne javne službe so kršena načela Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (zlasti njen 11., 12. in 13. člen), s čimer je pod vprašaj postavljena demokratičnost družbene ureditve.

141. člen (Služba za premično dediščino in muzeje)

1. odstavek: Zakon kot splošni pravni akt ne more določiti, da je med vsemi muzeji, ki opravljajo državno javno službo, ravno Narodni muzej tisti, kjer se kot notranja organizacijska enota vzpostavi SPDM. Položaj ni identičen z Zavodom za varstvo kulturne dediščine, ki je edini, ki opravlja državno službo na področju varstva nepremične dediščine in mu, poleg tega, zakon daje javna pooblastila za odločanje v upravnih postopkih.

2. odstavek: Glede na ZVKD-1 je bila SPDM edina entiteta na področju premične dediščine, ki je sklicevala muzejske strokovnjake različnih področij za pripravo priporočil in drugih dokumentov, ki so strokovno urejali področje muzejev. Tudi v bodoče bi morala ohraniti naloge priprave pravilnikov za dokumentacijo, smernic za digitalizacijo, izobraževati na tem področju in sodelovati z referenčnimi strokovnjaki. V nasprotnem primeru ni jasno, kdo bi po uvedbi ZVKD-2 skrbel za pripravo in izvajanje standardov. Nove naloge so zelo splošne in v neskladju z izvirnim poslanstvom SPDM.

Po ZVKD-2 je med prvimi nalogami SPDM vodenje registra premične dediščine, zato se predvideva, da ima pripravljavec zakona predvideno, kako bo infrastrukturno, kadrovsko in finančno poskrbel za krepitev SPDM-ja, kar vodenje registra približno 5 milijonov evidentiranih enot premične dediščine zahteva.

Določene naloge, ki jih je skladno z ZVKD-1 izvajala SDPM, so prenesene na Svet za kulturno dediščino pri MK (116. člen /2 odstavek). Svet kot posvetovalno telo ministra ne nosi strokovne odgovornosti za izvajanje nalog, poleg tega z enim samim članom z muzejskega področja ne bo kompetenten in ne kadrovsko podprt za izvajanje konkretnih strokovnih nalog.

Pri Svetu je potrebno poudariti to, da svet kot posvetovalni organ MK za celotno področje varstva dediščine ne bo sposoben niti odgovoren za izvedbo dodeljenih nalog, ki jih veljavni ZVKD-1 nalaga skupni muzejski strokovni službi SDPM. Podobno je predvideno tudi na področju varstva nepremične dediščine, kjer predlog ZVKD-2 pod krinko "decentralizacije" ukinja Služba za kulturno dediščino pri ZVKDS in institut

generalnega konservatorja. Namera predlagatelja po decentralizaciji je na prvi pogled lahko privlačna, vendar bodo takšne rešitve, če bodo uveljavljene, zaradi odsotnosti srednje strokovne avtoritete privedle do neenotnosti strokovnih odločitev in s tem tudi do neenotnosti pri uveljavljanju pravic in obveznosti vseh deležnikov varstva.

Kočljivi so tudi predlogi, ki zamegljujejo naloge muzejev za zagotavljanje vpisov muzejskih zbirk in predmetov v register premične dediščine (predlog pri zbirkah in predmetih v muzejih uporablja nedoločen termin »pristojnega izvajalca javne službe varstva«, kar je poleg muzejev lahko ZVKDS, pa tudi arhivi in knjižnice, ki imajo svoje sisteme zajema gradiva in ne bodo teh podatkov podvajali v registru premične dediščine). Predlog ZVKD-2 ne rešuje osnovne neurejenosti muzejske dokumentacije, ker nikjer ne določa njene standardizacije, poenotenje nosilcev in programov, terminologije, metapodatkov, kar šele omogoča interoperabilnost muzejskih podatkovnih zbirk.

Poleg tega je v 8. točki nejasna opredelitev naloge sodelovanja SPDM. Kakšna je razlika med strokovnimi in stanovskimi združenji? Kaj to pomeni? Tega termina slovenska zakonodaja ne pozna. Združenje (zavodov) se lahko ustanovi na podlagi zakona o zavodih s soglasjem ustanoviteljev, drugače pa govorimo o nevladnih organizacijah, kamor sodijo tudi društva. Tretja možnost so zbornice, četrta pa sindikati.

142. člen (hranjenje in varovanje muzejskega gradiva)

Naslov tega člena uporablja drugačno terminologijo od tiste, določene v 4. členu predloga ZVKD-2.

146. člen (javna služba varstva nesnovne dediščine)/ 2. odstavek

Enaka pripomba kot pri umestitvi SPDM v Narodni muzej. Za izvajanje obeh nalog bi s predlogom ZVKD-2 morali predvideti postopek, v katerem se določi, kdo izmed muzejev, ki opravljajo državno javno službo (in teh je več kot štirideset) bo pridobil pooblastilo za ta dva posebna primera državne javne službe muzejev. Verjetno je takšen postopek javni razpis (enako kot pri podelitvi pooblastila za opravljanje državne javne službe muzejev).

152. člen (izpopolnjevanje za delo v varstvu)

2. odstavek: Izobraževanje pomeni pridobivanje izobrazbe v šolskih in visokošolskih programih, torej ga ni mogoče enačiti z izpopolnjevanjem in učenjem, ki poteka v medsebojnem, strokovnem sodelovanju. Pri učenju gre za izmenjavo in utrjevanje celote skupnega strokovnega znanja, pri izpopolnjevanju posameznik dobi potrdilo, pri izobraževanju pa spričevalo ali diplomu.

Poleg tega ni jasno, zakaj je črtan 105. člen veljavnega ZVKD-1, ki določa **specializirana dela varstva**. Tudi v uvodnem delu predloga takšnega pojasnila ni. S tem je ni omogočeno, da pri dodeljevanju javnih sredstev za posege na dediščini financirji lažje izberejo usposobljene izvajalce.

157. člen (financiranje raziskav arheoloških ostalin)

Arheološke ostaline niso del okolja po ZVO in zato zanje ne bo veljala obveznost izvedbe presoje vplivov. ZVO govori o arheoloških sestavinah kot delu kulturne dediščine, arheološke ostaline pa niso dediščina. Zakaj je črtana določba druge alineje drugega odstavka 35. člena veljavnega ZVKD-1, ki govori o **arheoloških raziskavah spomenika**?

158. člen (zagotavljanje sredstev za varstvo dediščine)

Sklici na druge člene predloga so napačni.

166. člen (vpis v register)

4. odstavek: Ni definirano, kaj je večje arheološko najdišče. Dikcija je nesmiselna, ohrani naj se navedba, da se arheološko najdišče vpiše v register kot območje dediščine.

6. odstavek: Subjekt, ki je odgovoren za posredovanje predlogov za vpis v register, je le splošno naveden (kot »pristojna organizacija«). To je lahko tudi zavod, arhiv ali NUK.

Način avtomatiziranega prenosa muzejskih predmetov v register premične dediščine je za zdaj še idejni koncept, ki nastaja v okviru projekta Premična e-Dediščina. Avtomatiziran prenos zahteva veljaven Pravilnik o registru kulturne dediščine, ki ga novi zakon glede na 215. člen ukinja. Določen mora biti podatkovni standard, po katerem se bodo metapodatkovna polja mapirala med dokumentacijskim programom in spletno platformo registra in določen mora biti seznam predstavitevnihih podatkov, želeni obseg sekundarne dokumentacije, ki mora spremljati evidentirano enoto dediščine ipd. Avtomatiziran prenos zahteva tudi programsko orodje, s katerim se zagotavlja poenoten zajem podatkov in vzpostavljeno platformo na spletu za prikaz podatkov.

V tem odstavku ni pojasnjeno kaj je to »**druga premična dediščina**« in kakšen je postopek njenega evidentiranja ter vpisovanja. Če »druga premična dediščina« ni nikjer dokumentirana, se zanjo ne more vzpostaviti režima varovanja. Če se ta naloga preloži na SPDM, je to povezano z zahtevo po kadrovskih okrepitvah za evidentiranje »druge premične dediščine« in njeno vpisovanje v register. Če ta dediščina ne bo dokumentirana v programskem orodju in brez določitve postopka vpisa, bo delo moralo potekati neavtomatizirano.

189. člen (inšpekcijski ukrep v primeru škodljivega ravnanja)

Nujna je dopolnitev ukrepa, ki bo inšpektorju omogočal bolj rigorozno ukrepanje v primeru namernega uničenja ali poškodovanja spomenika ali nacionalnega bogastva in namernem opuščanju dolžnega ravnanja tako, da ogrozi obstoj spomenika ali nacionalnega bogastva. V tem primeru naj inšpekcija odredi ne samo prepoved, temveč hkrati tudi ukrep izvršbe s prisilitvijo.

198. člen (prekrški) / 1. odstavek

Zakon o ohranjanju narave določa globo za prekrške v razponu od 2.000 do 10.000 Eur. Zakaj predlog ZVKD-2 ne uskladi višine glob?

198. člen (prekrški)

Zakon o ohranjanju narave določa globo za hujše prekrške v razponu od 10.000 do 50.000 Eur, zakaj so tukaj globe nižje?

Na prvo mesto hujšega prekrška je treba dati namerno poškodovanje vsake posamezne sestavine spomenika ali namerno zanemarjanje teh sestavin (torej posebej za streho, vrata, okna, stopnišče, itd.). Če bo pravna oseba za ta prekršek plačala x krat 40.000 Eur, zasebnik pa x krat 1.200 Eur, bo to morda špekulante odvrnilo od tovrstnega početja.

1. odstavek pri navedbi prekrškov iz 85. člena navaja samo depo in ne muzeja. Torej bo nekdo storil prekršek in dobil globo, če bo arhiv predal muzeju in ne depju.

208. člen (Zavod za varstvo kulturne dediščine)

Zakaj je pri ZVKDS rok 3x krajši kot pri državnih muzejih?

210. člen (ureditev položaja občinskih muzejev in muzejev s pooblastilom) / 3. odstavek

Določba, ki zahteva statusno preoblikovanje samo zasebnih muzejev, po nepotrebem posega v svobodo gospodarske pobude iz 74. člena Ustave RS. Poleg tega je diskriminatorna, ker takšna določba ne velja za občinske muzeje, ki niso samostojni javni zavodi.

215. člen (prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov)

Skrajno škodljiva je razveljavitev Pravilnika o arheoloških raziskavah in Pravilnika o iskanju arheoloških ostalin in uporabi tehničnih sredstev za te namene. ZVKD-2 neposredno omogoča nižanje standardov arheoloških raziskav in standarde varstva arheološke dediščine. S tem na nepojmljiv, destruktiven in skrajno nespoštljiv način posega v desetletja prizadevanj stroke na področju raziskav in varovanja arheološke dediščine.

216. člen (pravilnik o registru)

Navaja veljavnost Pravilnika o registru, pri čemer je ta razveljavljen s 215. členom.

Pri tem manjka opredelitev o veljavnosti aktov, pravno določba ne zdrži.

Skupna sklepna ocena:

1. Predlog ZVKD-2 odraža nedorečenost, strukturno neurejenost, terminološko zmedo, neskladje med posameznimi členi in predvsem nepoznavanje sodobne muzeološke in heritološke teorije.
2. Nepoznavanje sodobne muzeologije in heritologije je očitno tudi v tem, da ne uporablja ključnih terminov, kot so muzealnost, muzealizacija in muzealija, ki poudarja komunikacijsko vlogo muzejev, na čemer temelji tudi heritološka teorija.
3. Osrednja naloga muzejev in drugih delov javne službe varstva je ohranjanje kolektivnega spomina, vrednot in znanja skupnosti ter vključevanje javnosti v dediščinske procese, kar skupnosti omogoča povezovanje, jo opolnomoča kot pomembnega partnerja pri ohranjanju in varovanju dediščine v izvirnem prostoru in prispeva h kakovosti življenja.
4. Muzeji in drugi deli javne službe so ključne ustanove, ki vzpostavljajo temeljni odnos javnosti in družbe do dediščine in jo tudi raziskujejo. Okrnjene so naloge evidentiranja zbirk na terenu, arheoloških in drugih raziskav, kar kaže, da predlog ZVKD-2 omejuje stike z lokalnimi skupnostmi, da javna služba niso več ustanove, ki skrbijo, svetujejo in evidentirajo dediščino na terenu; jih ne vključujejo v muzealizacijo oziroma celostno ohranjanje in ne prispevajo k ohranjanju dediščine v izvirnem prostoru kot vrednote življenja.
5. Predlog ZVKD-2 vzpostavlja paradigmo muzejev in javne službe varstva nasploh kot vzvodov politične moči, kar hkrati pomeni, da »malopridne« člene javne službe politika zlahka onemogoči, ukine. V razmerju do pravic javnosti in skupnosti bo predlog, če bo sprejet, prinesel vrnitev v šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja.

6. Predlog ZVKD-2 bi moral spodbujati povezovanje na področju knjižnic, arhivov, muzejev, skrbi za nepremično in nesnovno dediščino predvsem pri interoperabilnosti dokumentacijskih sistemov (Register kot ključna točka: kdo skrbi, koga povezuje, kakšne obveznosti ima do javnosti ...) in drugih vidikov sodelovanja pri vzgoji, izobraževanju, raziskovanju, vezanimi z dediščinskimi (identitetnimi) temami.

7. Ne obravnava vloge muzejev in drugih delov javne službe pri vseživljenjskem učenju, zanemarja osrednjo družbeno vlogo dediščine (inkluzija).

8. Zanemarja osrednjo vlogo dediščine in muzejev pri oblikovanju narodne identitete (enkrat samkrat jo navrže).

9. Ne upošteva raziskovalnih nalog muzejev in javne službe nasploh v odnosu do skupnosti, do snovne in nesnovne dediščine. Pri celostnem in družbenem dojetju mora zakon zagotavljati živ stik s kulturno krajino kot izvirnim dediščinskim prostorom.

10. Ne upošteva etičnih načel vključevanja, odnosa do težke dediščine, pomena dialoga v preseganju konfliktov pri vrednotenju.

11. Ne odpira vprašanja standardov, izpopolnjevanja zaposlenih v muzejih in drugih delih javne službe, ter usposabljanja ljubiteljev.

12. Ruši temeljno strokovno strukturo in ne predvideva nadomestne (uvaja Svet, ki je zgolj svetovalne narave, člani niso izbrani na podlagi strokovnih kompetenc temveč politične »primernosti«).

13. neupravičeno je izostal 57. člen veljavnega zakona, ki se nanaša na dokumentiranje premičnin z domnevo dediščine, ki navaja, da je potrebno pred uničenjem strojev, postrojenj in naprav, starejših od 50 let, je treba zagotoviti dokumentiranje tistih njihovih delov, ki bi utegnili imeti vrednote dediščine.

S tem muzej udejanja svojo družbeno vlogo v postopkih celostnega varstva dediščine v izvirnem okolju.

14. Pri 133. členu v obseg državne javne službe muzejev pri točki 10. dodati raziskovalne naloge za raziskovanje družbenih potreb in javnosti.

15. Za celostno družbeno dojetje dediščine mora zakon zagotavljati stik muzejev s kulturno krajino kot izvirnim dediščinskim prostorom ohranjanja kolektivnega spomina.

Ljubljana, 31. 1. 2025